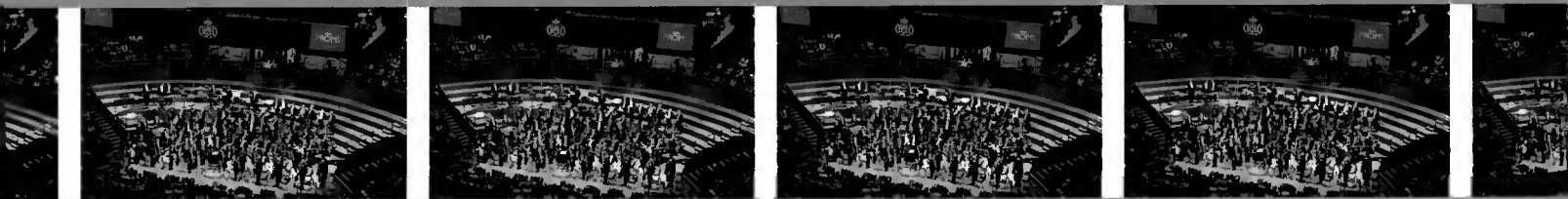

COZ-2002

Koninklijk
Concertgebouworkest SEIZOENSVERSLAG 2002/03

Colofon

Eindredactie

Niels Le Large

Samenstelling en coördinatie

Sjoerd van den Berg en Marian van den Beuken

Grafisch ontwerp

Atelier René Knip en Olga Scholten

Lithografie en druk

Calff & Meischke Amsterdam

Fotografie

Ronald Knapp, Capital Photos,

Jildiz Kaptein

Amsterdam, augustus 2003

ING

Sam Lee D-E

NUON

PHILIPS

SPONSORS VAN HET KONINKLIJK CONCERTGEBOUWORKEST

Inhoud

- 3 Geachte muzikliefhebber
- 5 Algemeen**
- 8 Artistiek
- 12 Financieel
- 13 Sponsoring en Fondsenwerving
  - Sponsors
  - Gouden Gilde
  - Vrienden
- 16 Public Relations
- 20 Marketing
- 22 Educatie
- 24 Academie van het Koninklijk Concertgebouworkest
- 25 Personeel & Organisatie
- 27 Seizoensoverzicht**
- 28 Overzicht September 2002 - juni 2003
- 43 In gesprek met**
- 44 Riccardo Chailly, *chef-dirigent*
- 46 Bernard Haitink, *eredirigent*
- 52 Nikolaus Harnoncourt, *honorair gastdirigent*
- 61 Bijlagen**
- 62 Stichtingsbestuur, orkest- en stafleden
- 64 Internationale activiteiten
- 66 Financiële bijdragen
- 66 Concerten en cd's
- 68 Bezoekersaantallen
- 70 Gouden-Gildeleden

geachte muzikliefhebber,

Met veel genoegen en gepaste trots presenteer ik u hierbij het eerste seizoenverslag van het Koninklijk Concertgebouworkest. Met genoegen omdat deze uitgave een nieuw initiatief is om u - naast de jaarlijkse seizoenbrochure met al onze plannen - achteraf ook een overzicht te geven van hoe onze activiteiten in het afgelopen seizoen zijn verlopen. Hiermee geven wij onze trouwe bezoekers een kijkje achter de schermen. En u verdient

het, u heeft immers ook het afgelopen seizoen weer bewezen nauw bij het wel en wee van het Orkest betrokken te zijn geweest. Met trots omdat wij u wederom een gevarieerd aanbod hebben kunnen doen, en daardoor een verschillend en groot publiek hebben weten te boeien. De aantrekkelijkheid van ons Orkest blijkt toch vooral uit zijn grote kwaliteit en diversiteit. Uiteraard is ook dat weer ons streven in het aankomende seizoen en in verband met de enorme belangstelling voor onze concerten in het seizoen 2003/2004 lijken wij hierin te slagen.

In dit eerste seizoenverslag hebben wij een thema-deel 'In gesprek met onze dirigenten' opgenomen. Een voor de hand liggend motief, gelet op de chef-dirigentenwisseling in de zomer 2004 wanneer Riccardo Chailly wordt opgevolgd door Mariss Jansons. Belangrijk onderdeel

van dit verslag is een drietal portretten van een aantal voor ons Orkest - maar ook voor u als ons trouwe publiek - belangrijke dirigenten. Chef-dirigent Riccardo Chailly, eredirigent Bernard Haitink en honorair gastdirigent Nikolaus Harnoncourt geven hun visie op het dirigentschap en hun band met Orkest en publiek.

Mede namens het Bestuur en de leden van het Koninklijk Concertgebouworkest dank ik u voor het ons geschonken vertrouwen. Een woord van dank ook aan onze twee subsidiënten, de Gemeente Amsterdam en het Ministerie van OC&W voor hun onvoorwaardelijke steun, daarnaast aan onze vier sponsors ING Groep, Philips, Sara Lee en Nuon voor hun aanzienlijke financiële bijdrage. Ook de steun van de leden van het Gouden Gilde begint nu duidelijk vruchten af te werpen.

Mr Jan Willem Loot, algemeen directeur

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel.: 6243739

Het seizoen 2002/2003
zal voor het Koninklijk
Concertgebouworkest
de geschiedenis
ingaan als het
concertjaar waarin
chef-dirigent

algemeen

Riccardo Chailly zijn
vertrek aankondigde
en waarin
Mariss Jansons
kon worden
gepresenteerd
als zijn opvolger.

Chef-dirigenten

In 2002 kondigde chef-dirigent Riccardo Chailly aan per 2005 de positie van Gewandhauskapellmeister en General Musikdirektor der Oper Leipzig te hebben aanvaard, en het KCO te zullen verlaten na het seizoen 2003/2004. Daags na het aangekondigde vertrek werd een werkgroep samengesteld, die het zoeken naar een opvolger als opdracht had. Afvaardigingen van de Directie, het Verenigingsbestuur en de Artistieke commissie bogen zich, onder regie van de algemeen directeur, over de taakomschrijving en de daaruit voortvloeiende lijst van mogelijke kandidaten. Gedurende dit proces werd contact onderhouden met het Stichtingsbestuur, het orkest en met de subsidiënten. Uiteindelijk kon in oktober 2003 de komst van de Let

6 Mariss Jansons als chef-dirigent van het Koninklijk Concertgebouworkest (per september 2004) worden bekendgemaakt. Het Koninklijk Concertgebouworkest heeft met deze benoeming een artistiek geïnspireerde keuze gemaakt, met het nodige prestige en allure.

1 Mariss Jansons en echtgenote

Bestuursstructuur

Op bestuurlijk gebied heeft 2002 voor het Koninklijk Concertgebouworkest een structuurverandering gebracht. Geïnspireerd door de landelijke discussie over *Governance* in de kunstsector, hebben bestuur en directie in 2002 een analyse gemaakt van de bestuursstructuur van het Concertgebouworkest. Hierin speelde ook de positie die de Vereniging Het Concertgebouworkest (belangenvereniging orkest- en stafleden) binnen onze Stichting inneemt een belangrijke rol. Er bestond het verlangen het oude bestuursmodel te hervormen tot een meer conform de werkelijkheid opererende Raad van Toezicht.

Daarbij bestond de wens de historisch gegroeide rol van de Vereniging binnen het bestuur te handhaven. Dit laatste bleek niet te combineren met een Raad van Toezicht. Daarom is gekozen voor een combinatie van het Bestuursmodel met een Directiereglement. In deze constructie zijn de bevoegdheden van bestuur en directie nauw omschreven, en in de Statuten en het Directiereglement vastgelegd. Ook het reeds lang bestaande Convenant tussen Stichtingsbestuur en Verenigingsbestuur is in dit nieuwe model verwerkt en deels in de Statuten en deels in het Directiereglement opgenomen. Het gehele proces van structuurwijziging is in nauw overleg tussen Directie, Bestuur en Verenigingsbestuur tot stand gekomen, waarbij ook commitment van de subsidiënten is gevraagd en verkregen.

Beschermheer

Tot onze grote droefenis hebben wij afscheid moeten nemen van onze beschermheer Prins Claus der Nederlanden, die ons op 6 oktober 2002 is ontvallen. Het feit dat Z.K.H. Prins Claus het beschermheerschap met zoveel verve heeft vervuld, is voor het Koninklijk Concertgebouworkest in binnen- en buitenland van grote betekenis geweest. In hem verloor het Koninklijk Concertgebouworkest een meevoelende Beschermheer wiens warme betrokkenheid ons veelvuldig heeft geïnspireerd.

Doelgroepenbeleid / toegankelijkheid

Het orkest heeft ten aanzien van publieksverbreding, educatie en het bereiken van jongeren in het seizoen 2002/2003 niet stil gezeten. Wij memoreren hier, dat de publieksbasis onder de KCO-abonnementen in de afgelopen vijf seizoenen met 18% is gegroeid. Op de reguliere

Amsterdamse productie van het orkest is 40% van de betaalde bezoeken niet gebonden aan een abonnementsvorm. Wanneer de gratis toegankelijke evenementen in dit beeld worden betrokken, valt op dat deze 13% van het totale bezoek in Amsterdam genereren. Op het gebied van educatie en jongerenbereik werd nauw samengewerkt met de educatie-afdeling van het Concertgebouw NV en met de Jongerenvereniging Entrée. In het hoofdstuk Marketing wordt nader ingegaan op de activiteiten en de geboekte resultaten op dit gebied.

Modernisering repertoirebeleid

Het Koninklijk Concertgebouworkest leverde - ook internationaal gezien - een unieke inspanning met de programmering van een (verdubbelde) serie met onbekend en/of hedendaags repertoire. In de serie Aanbevolen avontuur maakte het publiek tijdens ieder concert kennis met een werk dat nog niet eerder in Nederland (waaronder een aantal wereldpremières) klonk. Deze composities werden in een breed verband samengebracht, door ze te plaatsen naast bekende en erkende meesterwerken uit de twintigste eeuw. Hoewel deze concerten niet altijd uitverkocht waren, was de opzet van beide uitvoeringen altijd beduidend hoger dan de zaalcapaciteit van een enkele uitvoering.

Het seizoen 2002/2003 was voor het Koninklijk Concertgebouw-orkest artistiek een bijzonder succesvol concertjaar. Internationaal presenteerde het orkest zich op de meest prestigieuze festivals: de Salzburger Festspiele, het Festival van Luzern en de Londense BBC Proms. Ook trad het op - met tweemaal vier programma's - tijdens het Festival van de Canarische Eilanden. Er werd een uitgebreide tournee door Japan gemaakt en verder waren er onder meer concerten in Wenen, Keulen, Madrid en Brussel. *2 Royal Albert Hall, Londen*

A-serie

In Amsterdam werd een sterk profiel aan het seizoen gegeven door de serie met muziek van na 1900, de zogenaamde A-serie, onder de titel Aanbevolen avontuur. Acht programma's werden in dit kader uitgevoerd, waarvan er zeven werden herhaald. Internationaal gezien is deze serie een unicum, want er bestaat geen ander orkest in de wereld dat een dergelijke serie met veel eigentijdse muziek op twee avonden achter elkaar aanbiedt. Het publiek reageerde enthousiast. Hoogtepunten waren onder meer de wereldpremière van het *Flügelhornconcert* van de Nederlandse componist Willem Jeths, vertolkt door KCO-solotrompettist Peter Masseurs. Het werk werd geschreven in opdracht van het KCO, als derde in een drieluik van blazersconcerten. Een ander bijzonder evenement in deze serie was het optreden van de Engelse componist/dirigent George Benjamin.

3 Peter Masseurs en Willem Jeths

In samenwerking met het Conservatorium van Amsterdam werden een masterclass en een lezing georganiseerd, waarbij George Benjamin meer dan twee uur met compositiestudenten over zijn werk sprak

2

3

en een uitgebreide les gaf aan twee uitvoerende musici. Het was een unieke gelegenheid om deze veelbesproken Engelse componist en dirigent aan het werk te zien en zijn visie op de muziek van vandaag te horen. Beide evenementen waren bestemd voor compositie- en muziekwetenschapstudenten, alsmede voor geïnteresseerd publiek.

4 Benjamin dirigerde naast eigen werk het meesterwerk *Et exspecto resurrectionem mortuorum* van zijn leermeester Olivier Messiaen en verder een compositie van zijn leerling Robin de Raaff. Een en ander betekende het begin van het *mini-residency* concept, waarbij naast de concerten aanvullende activiteiten rond de aanwezige componist worden ondernomen.

Opmerkelijk was ook het programma met chef-dirigent Riccardo Chailly, waarin Stravinsky werd gecombineerd met drie andere grote toonkunstenaars uit de twintigste eeuw: Takemitsu, Berio en Ligeti. Tien werken stonden voor het eerst op de lessenaars van het KCO, waarvan er vier een Nederlandse première beleefden. Zo werd werk van uiteenlopende componisten als de Fransman Philippe Manoury, de Duitser Peter Ruzicka en de Hongaar Peter Eötvös ten gehore gebracht. Van Pierre Boulez werd *Notations VII* voor het eerst in Nederland uitgevoerd. De Amerikaanse dirigent Alan Gilbert maakte zijn debuut met onder meer Barbers *Violconcert* met concertmeester Alexander Kerr als solist; een eerste uitvoering voor het orkest.

De uitvoeringen van onder andere de *Danses sacrées* van Ton de Leeuw (met pianist David Kuyken) en Bartóks *De wonderbaarlijke mandarijn* betekenden een succesvolle rentree voor dirigent Ed Spanjaard. Verscheidene componisten waren bij de uitvoeringen aanwezig en

lichten voorafgaand aan de concerten hun werk tijdens een van de gratis inleidingen toe. Ook vertelde dirigenten tijdens het concert het publiek iets over de te spelen werken, een geste die zeer goed werd ontvangen. 5

Adjunct-directeur artistieke zaken Joel Ethan Fried in gesprek met dirigent Markus Stenz, september 2002.

B-serie

Een tweede rode draad in de programmering in Amsterdam vormde de traditionele B-serie met tweemaal twaalf concerten. De overige series - D, E, en Z - werden deels uit deze programma's samengesteld. Riccardo Chailly leidde een reeks indrukwekkende uitvoeringen van Mahlers *Derde symfonie*. In mei werd kort stilgestaan bij het feit dat de Mahler-traditie in Amsterdam inmiddels een eeuw oud is. Ook werd zijn *Derde symfonie* door Decca opgenomen, waarmee de Mahler-cyclus met het KCO - op de *Negende* (die voor 2004 staat gepland) en de *Tiende symfonie* na - compleet is. Tijdens de Kerstmatinee werd door Riccardo Chailly, evenals in het vorige seizoen, Stravinsky centraal gesteld. Dit maal met de balletten *Pulcinella* en *Le sacre du printemps*. In januari volgde een Brahms-cyclus met de chef-dirigent.

Hoogtepunten waren ook de uitvoeringen met eredirigent Bernard Haitink van de *Vierde symfonie* van Mahler en de *Negende symfonie* van Bruckner. Honorair gastdirigent Nikolaus Harnoncourt bracht het orkest weer op een uitzonderlijk niveau met zijn interpretatie van de *Grote symfonie* van Schubert. Kurt Masur keerde terug bij het orkest met een bijzondere lezing van Bruckners *Vierde symfonie*. Opmerkelijk was ook de wederkeer van Mstislav Rostropovich, met wie het orkest de *Vijfde symfonie* van Sjostakovitsj speelde in Amsterdam, Londen en Brussel. Ook leidde hij het Koninginnedagconcert dat op televisie werd uitgezonden.

In samenwerking met De Nederlandse Opera werden acht voorstellingen van *Euryanthe* van Von Weber gegeven, in verband met de ziekte van Hans Vonk gedirigeerd door Claus Peter Flor.

In de maand juni dirigeerde de toekomstige chef Mariss Jansons een programma met Bartóks *Concert voor orkest* en de *Negende symfonie* van Dvořák. Dit programma werd in Keulen herhaald. 6

Hoogtepunten van weer een andere orde vormden de twee uitvoeringen van Bachs *Johannes-Passion* met Philippe Herreweghe (uitgevoerd werd de zelden gespeelde tweede versie) en de Sibelius-interpretatie van de Finse dirigent Paavo Berglund. Ivor Bolton maakte in januari zijn debuut en zorgde samen met pianist Ronald Brautigam voor een succesvol kinderconcert voor de Vereniging jong publiek Entrée.

Een indrukwekkende reeks solisten trad op met het orkest, onder wie de pianisten Murray Perahia, Maurizio Pollini, Nelson Freire, Yefim Bronfman, Leif Ove Andsnes en Nikolai Lugansky, de violisten Frank Peter Zimmermann en Leonidas Kavakos en de sopraan Barbara Frittoli.

De dirigent van de Boston Pops, Keith Lockhart, zorgde tot slot voor een luchtige en feestelijke afsluiting van het seizoen tijdens het openluchtconcert op het Museumplein, dat door de AVRO rechtstreeks op televisie werd gebracht.

KÖLNER PHILHARMONIE

KÖLNER PHILHARMONIE

SAMSTAG 21.11.2002 20:00
RICCARDO CHAILLY
Dirigent
IGOR STRAVINSKY
Puccinella-Suite - Jeu de cartes
LUDWIG VAN BEETHOVEN
Sinfonie Nr. 7 A-Dur op. 92
Balletten door de Koninklijke Balletten
Verenigd op: Maandag 22.11.2002
€ 10, 20, 30, 40, 50, 70, 90

**KÖNIGLICHES
CONCERTGEBOUW
AMSTERDAM**

SAMSTAG 7.6.2003 20:00
MARISS JANSONS
Dirigent
BELA BARTOK
Konzert für Orchester
ANTONIN DVOŘAK
Sinfonie Nr. 9 e-Moll op. 95
«Aus der neuen Welt»
Verenigd op: Maandag 10.6.2003
€ 10, 20, 30, 40, 50, 70, 90

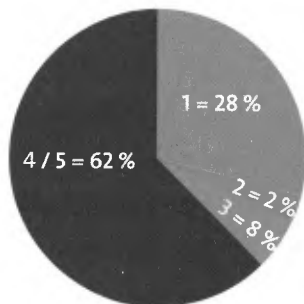
KölnMusik 73ko
KölnMusik Event
0221 4986 280
www.koelnphilharmonie.de

financieel kalenderjaar 2002

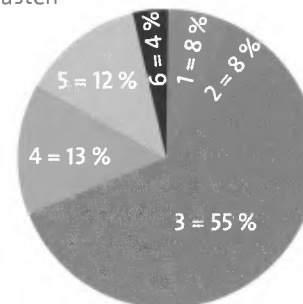
In financieel opzicht was 2002 een neutraal jaar. Enkele tegenslagen op fiscaal gebied, alsmede een grote afboeking op het instrumentenbestand leidden ertoe dat het jaar met een (klein) negatief saldo werd afgesloten. De meevallende tournee-opbrengsten hielpen hierbij in positieve zin. Voor de komende jaren wordt – door de verslechterde economische vooruitzichten – een minder rooskleurig beeld voorzien waar het de tournee-opbrengsten betreft. Dit versterkt de noodzaak van een afdoende risicodekking door middel van reservevorming.

Met ingang van het boekjaar 2002 is begonnen met de invulling van de vacatures in verband met de uitbreiding van 115 fte naar 120 fte musici. Naar verwachting zullen de resterende vacatures in 2003 worden vervuld, hiermee zal de formatie van het orkest uitgebreid zijn tot een vaste formatie van 120 fte. De eigen inkomsten waren voldoende om de toename van deze vaste lasten voor een deel te financieren. Het resterende deel van deze lastenverhoging werd gedekt door de zogenoemde 'boegbeeldgelden' van het Ministerie van OC en W en de extra bijdrage van de Gemeente Amsterdam. Deze gelden zijn in de subsidietoekenningen vastgelegd. De procentuele verdelingen van de baten en lasten in boekjaar 2002 zijn als volgt:

12	1 Eigen inkomsten binnenland	4.493.000
	2 Concerten buitenland	376.000
	3 Sponsorgelden	1.197.000
	4 Subsidie Gemeente A'dam	5.939.000
	5 Subsidie Ministerie OC&W	<u>3.908.000</u>
	Totaal	15.913.000

1	Personele Kosten (<i>Beheerslasten</i>)	1.257.000
2	Materiële lasten (<i>Beheerslasten</i>)	1.349.000
3	Personele kosten (<i>Activiteitenlasten</i>)	8.735.000
4	Dirigenten/solisten/koren (<i>Act.lasten</i>)	2.000.000
5	Materiële lasten (<i>Activiteitenlasten</i>)	1.970.000
6	Buitengewone lasten	<u>602.000</u>
	Totaal	15.913.000

In tegenstelling tot de rest van deze uitgave zijn deze financiële gegevens niet gebaseerd op het seizoen 2002/2003 maar op het kalenderjaar 2002.

Sponsoring

Sinds september 1989 wordt het Koninklijk Concertgebouworkest financieel gesteund door een aantal prominente sponsors. Dat waren ING Groep, Sara Lee/DE en Canon; inmiddels zijn dat ING Groep, Sara Lee/DE, Philips en Nuon. Nederlandse toponderningen die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid tot uitdrukking brengen, door zich voor een langere periode te verbinden aan een van Nederlands toonaangevende culturele instellingen. De internationale reputatie van het orkest vormde daarbij een bindende factor. Sponsors stellen het orkest financieel (mede) in staat, te werken met de meest vooraanstaande dirigenten en solisten. ⁷ *Belgische Donateurs omringen Nikolaus Harnoncourt na een concert in Brussel.*

De bijdrage van de sponsors kwam ten goede aan extra kwaliteitsimpulsen in de artistieke exploitatie van het orkest en was niet bestemd voor het onderhouden van de reguliere exploitatie. In seizoen 2002/2003 werd de bijdrage onder meer aangewend voor de komst van een aantal gerenommeerde dirigenten en solisten. Bijzondere projecten zoals de uitvoeringen van Mahlers *Tweede* en *Derde symfonie*, de *Matthäus-Passion*, de tournees naar de Verenigde Staten en door Europa, en de Kerstmatinee waren zonder deze extra steun niet te realiseren geweest.

In goed overleg tussen het Koninklijk Concertgebouworkest en de Stichting Financiering Koninklijk Concertgebouworkest, wordt jaarlijks een balans gevonden tussen de sponsorbijdrage en de door het KCO te leveren tegenprestaties.

Uit een email naar aanleiding van concerten in Zaragoza en Madrid op 6 en 7 december 2002:

The concerts in Zaragoza and Madrid were outstanding! We have been congratulated for the sponsoring we give to the orchestra and the conductor. Both auditoriums were totally sold out. So the tickets were very appreciated. *Javier Ramiro, namens sponsor Philips in Spanje*

Gouden Gilde

Het Koninklijk Concertgebouworkest heeft in 2002 besloten de Fondsenwerving onder Particulieren, Fondsen en het Bedrijfsleven de komende jaren een impuls te geven. Bestuur en directie voorzien dat het belang van deze fondsenwerving de komende jaren zal toenemen. Naast de grote inzet en steun van onze subsidiënten

14 voorziet het orkest de komende jaren een groeiende behoefte aan nieuwe fondsen. Ten behoeve van secundaire arbeidsvoorwaarden voor de musici (een belangrijk wervingsargument - denk hierbij aan het verstrekken van top-instrumenten die voor een musicus onbetaalbaar zijn, mogelijkheden tot verdere artistieke ontwikkeling via kamermuziek en scholingsprogramma's om talentvolle jonge musici klaar te stomen voor de beroepspraktijk) en voor bijzondere artistieke projecten. In nauw overleg met de Stichting Donateurs Koninklijk Concertgebouworkest (het Gouden Gilde) is besloten de fondsenwerving onder particulieren en fondsen verder te intensiveren. De werkzaamheden op dit gebied vielen tot nu toe onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Public Relations, doch kennen thans een eigen plaats in de organisatie. De vrijwilligersorganisatie die het Gouden Gilde in belangrijke mate was, zal verder worden geprofessionaliseerd onder leiding van een adjunct-directeur Fondsenwerving van het Koninklijk Concertgebouworkest. Hiertoe is op 1 oktober 2002 de heer Gerard Jongerius aangetrokken. Eind 2001 is aan de Stichting Donateurs door het Centraal Bureau Fondsenwerving (een onafhankelijke stichting die toezicht houdt op het inzamelen van geld voor goede doelen) het CBF-keur verleend. Dit keurmerk wordt uitsluitend verleend aan charitatieve instellingen, die voldoen aan strikte eisen op het gebied van bestuur, beleid, fondsenwerving, bestedingen en verslaglegging.

Begin 2002 is een tweede Fonds op Naam gevestigd. Uit het vermogen van dit fonds konden twee stoelen aan de Academie van het Koninklijk Concertgebouworkest worden gefinancierd. Bovendien werd tweejaarlijks een kamermuziekprogramma met jonge musici uit het orkest mede mogelijk gemaakt.

In de Verenigde Staten zijn the American Friends of the Royal Concertgebouw Orchestra (AF-RCO) actief. Jaarlijks hoogtepunt vormt een *benefit dinner*, waarbij dit seizoen elf koperblazers van het orkest acte de présence gaven. Met de opbrengst van dit evenement is inmiddels een 'gouden' fluit aangeschaft voor fluitist Vincent Cortvrint. In het seizoen 2002/2003 zijn in totaal twee violen, twee houten fluiten, een 'gouden' fluit en een harp aangeschaft. De aankoop van de violen zou niet mogelijk zijn geweest zonder de steun van het VSB-Fonds. Een van de violen was het bezit van de voormalige concertmeester Viktor Liberman.

Bestuur Stichting Donateurs Koninklijk Concertgebouworkest / Gouden Gilde

Drs R.W.P. Reibestein *voorzitter*
Mr R.E. Rogaar *penningmeester*
Mevrouw Mr N.A. Aalbers *secretaris*
Ing. A. van de Beek
Mr C.J.E. Dijk
Drs P.J.H.M. Luijten
Ir A.Ph.W. van Wassenauer
J.A.T.M. Wolfs
H. Zwarts

Met het orkest mee op tournee naar Spanje

Wat een feest om als gelukkige prijswinnaars van de jaarlijkse loterij van het Gouden Gilde drie dagen op stap te mogen met het orkest. (...) Tijdens de tournee is er veel gelegenheid om met leden van het orkest te praten en hun ervaringen te horen. Zo ontmoet je ook de nog jonge violist die op het punt is gekomen dat hij met zijn huidige instrument niet meer verder komt. Aanvankelijk had hij de hoop dat hij met een nieuwe strijkstok toch meer uit zijn instrument zou kunnen halen. Vijf andere strijkstokken heeft hij de laatste jaren uitgetest, maar helaas ... uit dit instrument blijkt zelfs voor deze jonge professional niets meer te halen. Na ingewonnen advies en via via heeft hij thans in bruikleen een mooie, doch kostbare altviool. (...) Maar ja, zelf kan hij zo'n instrument nooit bekostigen. Op zo'n moment realiseer je je waar het Gouden Gilde mee bezig is en hoe belangrijk dat kan zijn voor deze musici. Jammer dat niet alle leden van het Gouden Gilde zo'n tournee eens kunnen meemaken. Het was voor ons een geweldige ervaring die ons heeft geleerd hoe belangrijk het is om het orkest vooral te blijven ondersteunen. Cissy en Eduard ter Meulen, prijswinnaars tijdens het Gouden Gilde Feest van 2002

Vereniging Vrienden van het Concertgebouw en het Koninklijk Concertgebouworkest

De Vriendenvereniging (inmiddels 69 jaar oud) mag zich verheugen in een bloeiend bestaan. In de terminologie van de Vrienden wil bloeiend overigens zeggen, dat zowel succes is geboekt bij het nastreven van de financiële doelstellingen (het bieden van financiële steun aan Gebouw en Orkest) als bij de immateriële zaken: het organiseren van evenementen die de band tussen de Vrienden, Orkest en Gebouw

bevorderen. Al jarenlang tracht de vereniging door middel van intensief en gericht beleid te bewerkstelligen dat het aantal leden toeneemt (thans ruim 13.000), dat die leden gezamenlijk meer middelen opbrengen en dat de te organiseren evenementen kwalitatief dermate hoogwaardig zijn, dat die op steeds meer publiek kunnen rekenen. Waarmee de uitstraling van de Vrienden weer groter wordt. Zo werd er wederom een serie van vier (vrijwel uitverkochte) concerten georganiseerd in de Kleine Zaal onder het motto Orkestleden op het Vriendenpodium. Verder waren er openbare repetities, er was de Vriendenkrans (het concours voor jonge muziekstudenten) en enkele andere 'aangeklede' Vriendenactiviteiten. In september reisde een bus vol Vrienden met het Concertgebouworkest mee naar Keulen, waar het KCO die avond een concert gaf.

8 'In gesprek met...'; Vriendenactiviteit waarbij Sjoerd van den Berg de concertmeesters Alex Kerr en Vesko Eschkenazy interviewt in de Kleine Zaal, 5 oktober 2002.

Externe public relations

Ook in 2002 werd er veel accent gelegd op het verdiepen van de band met het publiek. Zo werden voorafgaand aan de concerten in de A-serie in de Koorzaal van het Concertgebouw inleidingen gehouden en vonden voorafgaand aan de concerten in de B- en E-serie in de Spiegelzaal diners plaats voor het publiek. Tijdens deze diners werd door een directielid of een orkestlid een korte toelichting gegeven op het programma van die avond.

Onder auspiciën van de Vereniging Vrienden van het Concertgebouw en het Koninklijk Concertgebouworkest werden in dit kader eveneens diverse activiteiten ondernomen. Waaronder de bekende concertserie Orkestleden op het Vriendenpodium, In gesprek met... en Openbare repetities van het orkest (ditmaal onder leiding van Philippe Herreweghe [*Matthäus-Passion*] en Riccardo Chailly [*Turandot*] met de wereldpremière van de door Luciano Berio voltooide derde akte).

Ook de Stichting Donateurs van het Koninklijk Concertgebouworkest - die zich vooral bezighoudt met fondsenwerving onder particulieren - streefde ernaar de contacten met de schenkers (het Gouden Gilde) te koesteren. Zij deed dat door middel van de Gouden Gilde Krant en het jaarlijkse Gouden Gilde Feest in de Grote Zaal van het Concertgebouw, waarbij ruim 700 mensen aanwezig waren.

Daarnaast bracht het programma/nieuwsblad van het Concertgebouw en het KCO - Preludium - met grote regelmaat human- interest van orkest- en stafleden; veelal naar aanleiding van jubilea. En tevens werden in de druk gelezen rubriek Journaal van dat blad veel muzikaal nieuws en wetenswaardigheden gepubliceerd. Bij wijze van proef

werd het interne informatiebulletin van het KCO - de *Kcourant* - in een oplage van 30.000 stuks onder de vaste klantenkring verspreid. Onderwerp: Op reis met het Koninklijk Concertgebouworkest. Uit de vele positieve reacties bleek dat deze extra informatie zeer op prijs werd gesteld.

De schrijvende Nederlandse pers toonde wederom veel belangstelling, met name rondom de benoeming van de komende chef-dirigent Mariss Jansons. Verder recenseerden de vertegenwoordigers van de belangrijkste Nederlandse dagbladen welhaast alle concerten. Met mediapartner Avro werd vooral via de radio veel aandacht besteed aan programma's, dirigenten en solisten in de radiatorbrieken Artiestentcafé en het veelbeluisterde A4. Persconferenties werden belegd in verband met de benoeming van de nieuwe chef-dirigent Mariss Jansons en de presentatie van het seizoen 2003/2004. De nieuwsrubrieken Nova en Netwerk, het Jeugdprogramma Klokhuis alsmede het NOS-Journaal besteedden eveneens aandacht aan het orkest.

Speculaties voorafgaand aan de officiële bekendmaking van de benoeming van Mariss Jansons:

Benoeming Mariss Jansons verwacht bij concertgebouw

De Volkskrant, 29 augustus 2002

Letse dirigent voor Concertgebouw

Van onze kunstredactie

De Telegraaf, 29 augustus 2002

CONCERTGEBOUW

Jansons wordt de oudste nieuwe chef

NRC Handelsblad, 28 augustus 2002

Eindelijk chef bij toporkest 'Merendeel van de musici kiest inderdaad voor Jansons'

Van onze kunstredactie
AMSTERDAM – Dat de Letse dirigent Mariss Jansons grote kans maakte om Riccardo Chailly op te volgen als chef-dirigent van het Koninklijk Concertgebouworkest (KCO) was voor iedereen al een hele tijd duidelijk. De musici van het or-

kondigde vertrek als chef-dirigent bij het Pittsburgh Symphony Orchestra. Hij was daar pas in functie sinds 1997 en maakte onlangs bekend dat hij per 2003 het Amerikaanse orkest wilde verlaten.

Dat was vreemd voor de als zeer trouw bekendstaande Jansons. Van 1979 tot 2000 was hij chefdi-

wardoor een situatie zou kunnen ontstaan zoals bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Daar klaagt men dat Valery Gergiev slechts in naam chef-dirigent is, maar in de praktijk nauwelijks. De Duitse dirigent Christian Thielemann, de belangrijkste concurrent van Mariss Jansons,

Trouw, 29 augustus 2002

Opvolger van chef-dirigent Riccardo Chailly Concertgebouworkest kiest voor Jansons

NRC Handelsblad, 28 augustus 2002

Interne public relations

Het interne informatiebulletin van het KCO - de *Kcourant* - verscheen zesmaal met achtergrondnieuws, interviews en faits divers om de motivatie onder het personeel te vergroten. Inmiddels is gebleken dat dit blad in een behoefte voorziet.

Met drie feestelijke bijeenkomsten werd afscheid genomen van diverse orkestleden, van wie de meesten meer dan 30 jaar aan het orkest verbonden waren: cellist Christiaan Norde, harpiste Sarah O'Brien, paukenist Gerard Schoonenberg en fluitist Rien de Reede. Hiervoor bestond grote belangstelling. ⁹ *Afscheid Gerard Schoonenberg, solo-paukenist, op 13 december 2002. 10* *Ter gelegenheid van de jubileumviering van Sjoerd van den Berg werd, zoals te doen gebruikelijk bij het KCO, een speciaal ensemble gevormd uit orkest- en stafleden.*

Op 24 april 2003 vond een Ontmoetingsdag plaats voor alle gepensioneerde werknemers en de weduwen van gepensioneerden. De dag was een groot succes.

Radio en Televisie

Het contract met de Avro garandeert het Koninklijk Concertgebouw-orkest een sterke aanwezigheid op de nationale radio en televisie. Het KCO is er zich van bewust dat deze positie niet vanzelfsprekend is. Op radio en (vooral) televisie is het aantal zendgemachtigden dat zich met Kunst en Cultuur bezighoudt dalende. In het verleden hadden vrijwel alle zendgemachtigden een uitgebreide klassieke afdeling en een breed scala aan eigen concertseries. Inmiddels wordt die vlam nog brandend gehouden door een drietal omroeporganisaties.

Het uitzenden van klassieke tv-concertregistraties staat daarom onder grote druk. Aan de eisen die door de zendercoördinatoren op de nationale televisienetten ten aanzien van kijkcijfers en marktaandeel worden gesteld, kunnen dit soort programma's niet voldoen. Het KCO wordt regelmatig met deze problematiek geconfronteerd. Zo zal de Avro zal na 2003 stoppen met de tv-registratie, respectievelijk uitzending van de jaarlijkse Kerstmatinee. Hiermee komt een einde aan een traditie die meer dan 25 afleveringen heeft geteld. Het KCO zal de Kerstconcerten echter ook zonder televisie voortzetten. De Avro heeft zich wel gecommitteerd aan het op peil houden van het aantal tv- en radioregistraties. In gezamenlijk overleg wordt gezocht naar passende programmering en momenten van uitzending waarop de Nederlandse muzik liefhebbers (en via Radio Nederland Wereldomroep nog vele miljoenen over onze landsgrenzen) via de ether kunnen genieten van het nationale orkest.

Radio-uitzendingen

In 2002/2003 werden 25 producties opgenomen en uitgezonden door de Avro via Radio IV. Vijftien van deze producties werden door Radio Nederland Wereldomroep wereldwijd gedistribueerd onder publieke radiostations en uitgezonden voor een miljoenenpubliek.

Tv-uitzendingen

november 2002 • live uitzending tourneeconcert *Japanse televisie*
december 2002 • live uitzending Kerstmatinee *Avro*
april 2003 • registratie en uitzending Koninginnedagconcert *NOS*
juni 2003 • live uitzending Openluchtconcert *Avro*

CD's

Ook de platenmarkt kent moeilijke tijden. Kon het KCO in het verleden vaak vier of vijf releases per jaar verzorgen, nu is dat aantal gedaald tot slechts een enkele opname per seizoen. De toekomst biedt weinig hoop op een sterke verbetering, maar het orkest is optimistisch dat het ook in de toekomst een of twee releases per jaar voor de grote labels zal kunnen blijven produceren. Dit zal wel een andere financiële aanpak vereisen dan in het verleden gebruikelijk was.

Internet

Seizoen 2002/2003 was een moeilijk seizoen waar het de internet-activiteiten van het orkest betrof. Door de crisis in de IT-sector werd het orkest geconfronteerd met een opeenvolgend aantal faillissementen bij de bedrijven die het had ingeschakeld voor hosting en site-bouw. Hierdoor ging helaas veel kennis en informatie over de eigen website verloren. Uiteindelijk is besloten een gedeelte van de website opnieuw te laten bouwen. Inmiddels is er weer een fraaie website.

Het Koninklijk Concertgebouworkest had in seizoen 2002/2003 niet te klagen over gebrek aan belangstelling. Zoals gebruikelijk waren abonnementen voor de bekende series B, E en Z weer ruim overtekend. De serie D en de avontuurlijke serie A kunnen zich verheugen in een groeiend aantal abonenthouders. Ook de extra evenementen, zoals de ING Zomerconcerten, de Kerstmatinee, de Passie-uitvoeringen en de zes extra concerten, werden zeer goed bezocht. Met een gemiddeld bezettingspercentage van meer dan 90% kunnen wij van een zeer succesvol seizoen spreken. In de bijlagen vindt u het overzicht van de bezoekcijfers in seizoen 2002/2003.

20 Het Koninklijk Concertgebouworkest heeft in de herfst van 2002 een analyse laten uitvoeren naar de voor- en nadelen van het gehanteerde abonentensysteem. Dit onderzoek werd geïnspireerd door een vraag van het Ministerie van OCW om meer inzicht te geven in de werking van het abonentensysteem en de daarmee samenhangende dynamiek in de zaalbezettingen. De marketingafdeling heeft de adviezen ter harte genomen en is onmiddellijk een aantal veronderstellingen over toegankelijkheid, doorstroming en publieks-samenstelling gaan onderzoeken. Dit gebeurde in samenwerking met onderzoeksbureau Motivaction. De uitkomsten ervan waren ook voor de eigen organisatie verrassend en boden goede uitgangspunten voor een aantal beleids- en procedure-aanpassingen. In het kort kwamen de bevindingen hierop neer:

Het publiek van het KCO is sinds seizoen 1996/1997 gegroeid. Het aantal klanten en het aantal abonnees nam toe met 18%. Voor deze groei valt een tweetal factoren op te voeren: de groei van abonenten-

verkoop in de series A, E en D; de toenemende populariteit van 'halve abonenten' in de series B en Z, waardoor met dezelfde hoge zaalbezetting, méér abonenten kunnen worden verkocht.

De dynamiek (nieuwe instroom plus overstap uit andere KCO-series) in alle abonentenseries bleek hoger dan verwacht en varieerde van 8% tot bijna 40% per serie en per seizoen. De minste dynamiek was aanwijsbaar in de series B, maar ook hier was toch duidelijk sprake van publieksdoorstroom. In de halve serie B lag die dynamiek in enkele van de onderzochte jaren zelfs tegen de 20%.

Het abonentpubliek is de afgelopen jaren niet significant in leeftijd veranderd. De gemiddelde leeftijd van de abonenthouder is momenteel 62 jaar. De sterkste groei heeft de afgelopen jaren plaatsgevonden in de leeftijdsgroep die in 1992 tussen de 35 en 45 jaar oud was. Verder bestaan er duidelijke aanwijzingen, dat veel abonenten door de 'familie-oudste' worden aangevraagd, maar door meerdere generaties worden gebruikt. Daardoor is de daadwerkelijke zaalbezetting jonger dan de via de abonentaanvragen geregistreerde leeftijd. Dit zal nader worden onderzocht.

Toegankelijkheid

In dit seizoen is veel aandacht besteed aan de toegankelijkheid voor niet-abonnementhouders en mensen met een beperkt budget. Van alle bezoeken die in 2002 bij het Concertgebouworkest in Amsterdam werden gegeneerd, was 40% niet aan een abonnement gebonden (exclusief openlucht- en lunchconcerten). De veronderstelling dat het KCO weinig toegankelijk zou zijn doordat de abonnementhouders een te groot beslag leggen op de beschikbare plaatsen, is dus onjuist! Het orkest biedt verder legio mogelijkheden aan muzikliefhebbers met een smalle beurs. Zoals daar zijn:

- korting sprintplaatsen (last minute kaarten voor jongeren onder de 27 jaar);
- korting jongerenvereniging Entrée;
- kortingen CJP;
- kortingen Vriendenvereniging;
- incidentele aanbiedingen;
- prijsdifferentiatie naar programma;
- lunchconcerten (gratis);
- openluchtconcert (gratis).

Verder is het orkest zeer regelmatig en kosteloos op radio en televisie te beluisteren. Teneinde de concerten zo toegankelijk mogelijk te maken, biedt het orkest gratis inleidingen op programma's met avontuurlijk en onbekend repertoire. Bovendien zal, waar mogelijk, de dirigent op dergelijke avonden een gesproken toelichting voor 'de zaal' geven. (Beginnende) muzikliefhebbers die bereid zijn aan hun nieuwsgierigheid tegemoet te komen, zijn bij het Koninklijk Concert-

gebouworkest dus een graag geziene gast. En verder geschiedt een bijzondere vorm van publieksverbreding via de circa tien gratis toegankelijke lunchconcerten en via het jaarlijkse Openluchtconcert dat terug is op het Museumplein. ¹¹ De concerten in de B-, en sommige in de E-serie werden voorafgegaan door dinertjes in de Spiegelzaal met een kleine toelichting op het programma. Van deze mogelijkheid maakten veel abonnees gebruik. Hier contrabassist Jan Wolfs.

12 Joorlijks concert ten behoeve van de Jongerenvereniging Entrée door het Orkest op 12 januari 2003, dit keer onder leiding van Ivor Bolton. Het was bestemd voor kinderen in de leeftijd van acht tot twaalf jaar. Het concert had als thema de twee wonderkinderen Mozart en Mendelssohn. Ronold Broutigom bewees in de rol van Felix Mendelssohn behalve een benodigd pianist ook een uitstekend oecteur te zijn. Op roodselochtige wijze wist Mozart (gespeeld door Klemens Potijn) hem bij te staan bij het componeren van Meeresstille. Goethe (Hugo Koolschijn) toonde zich tevreden.

De educatieve activiteiten van het orkest vonden plaats in nauwe samenwerking met de Educatieve afdeling van het Concertgebouw NV (repetitiebezoeken en educatieve projecten), en met de Jongerenvereniging Entrée (Entrée-concerten en kleinschalige activiteiten).

In 2002/2003 bezochten ruim 1000 leerlingen uit het voortgezet onderwijs repetities van het Koninklijk Concertgebouworkest. Hierbij werden de leerlingen ontvangen door een *expert-host* die hen op de repetitie voorbereidt, woonden zij een gedeelte van de repetitie bij op de direct achter het orkest gelegen plaatsen op het podium en hadden zij na afloop een korte ontmoeting met de dirigent, de solist(e) of een orkestmusicus. Tenslotte kregen zij een rondleiding door het gebouw. 13

In samenwerking met het Concertgebouw en de Avro werd de educatieve video *On stage/Back stage* geproduceerd. Een 25 minuten durend verslag van een werkweek van drie orkestmusici - van eerste repetitie tot slotapplaus - doorsneden met historische informatie over Gebouw en Orkest. De video werd kosteloos ter beschikking gesteld aan de scholen ter voorbereiding van het repetitiebezoek en zal in 2003 ook via de website toegankelijk worden gemaakt. De reacties die van leerlingen en docenten op de repetitiebezoeken en de educatieve video werden ontvangen, waren zeer positief.

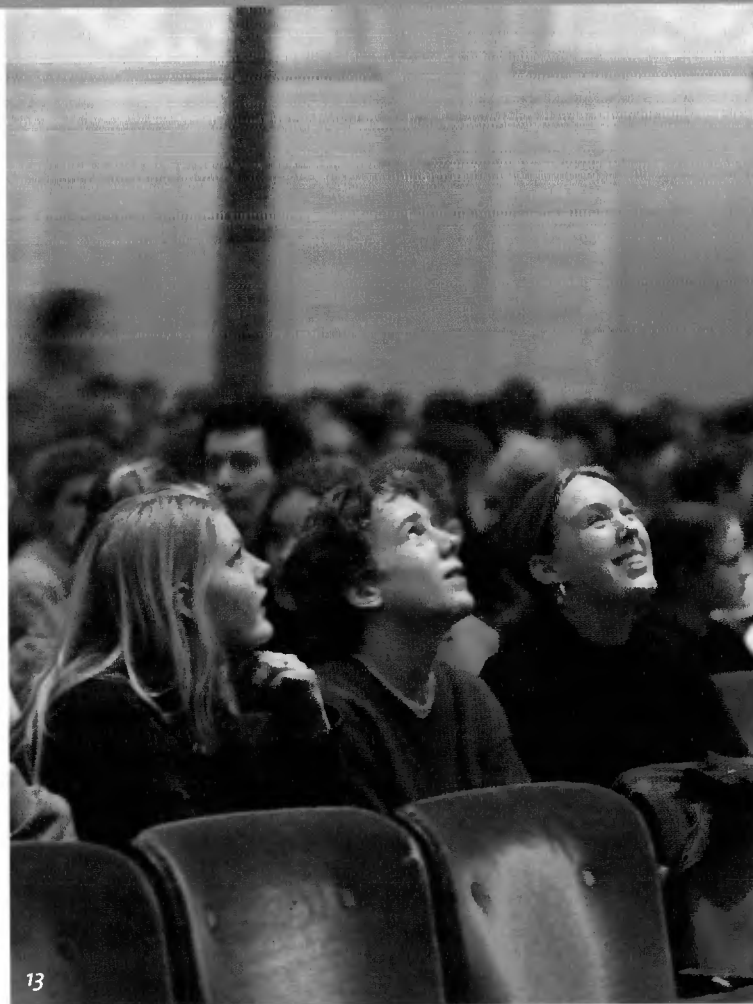

Ik vond het een hele leuke dag en heb er ook echt iets van geleerd! Ook wil ik een studie kiezen die iets met kunst en cultuur te maken heeft, dus daarom interesseerde het mij extra. Het lijkt mij erg leuk om later in een soort instelling als het Concertgebouw te gaan werken, of in ieder geval stage te lopen! Faye Brands, VWO 5 Atlascollege

Huuri [naar aanleiding van bezoek aan Concertgebouw en KLU in het kader van LKV (Culturele en Kunstzinnige Vorming), red.]

Sprintplaatsen

Sprintplaatsen zijn last minute kaarten tegen de sterk gereduceerde prijs van € 7,- (verkrijgbaar op vertoon van identificatie vanaf drie kwartier voor aanvang van het concert) voor jongeren onder de 27 jaar. Sprintplaatsen hebben zich een vaste plaats in onze verkoop verworven. Deze kaarten werden in 2001 op initiatief van het KCO geïntroduceerd en zijn overgenomen door de andere zaalhuurders van het Concertgebouw. Mede afhankelijk van de beschikbaarheid, nemen per concertavond zo'n 10 tot 40 jongeren de kans te baat op een voordelige wijze van klassieke muziek op topniveau te genieten. Over het gehele jaar werden 1658 van deze plaatsen verkocht in 74 KCO-concerten; dat is gemiddeld 3% van de losse kaartverkoop van de betrokken concerten. Het orkest is van plan de Sprintplaatsen in de komende jaren verder te ondersteunen in de verkoopputingen van het orkest en via gerichte communicatie met de doelgroep.

de academie van het koninklijk concertgebouworkest

Tijdens dit concertseizoen heeft in betrekkelijke stilte het proefproject van de Academie van het Koninklijk Concertgebouworkest plaatsgevonden. Het KCO stelt begaafde jonge musici in de gelegenheid, een individueel begeleide orkestrale leergang bij het orkest te volgen. Deze studenten ontvangen daarbij onderwijs en persoonlijke begeleiding in het orkestspel door leden van het orkest. Tevens krijgen zij praktijkonderricht bij repetities en concerten in binnen- en buitenland. De twee 'academisten' van dit *pilot project* - Benjamin Scherer Quesada en Tom van Lent - werden gecoacht door respectievelijk violiste Kirsti Goedhart en cellist Arthur Oomens. Oud-soloslagwerker Niels Le Large trad op als coördinator van de academie.

24 De ervaringen waren dermate positief, dat is besloten bij aanvang van seizoen 2003/2004 officieel met de Orkestacademie van start te gaan. Met dank aan twee enthousiaste Gouden-Gildeleden, die door middel van een Fonds op Naam garant staan voor de financiering van dit unieke project. Waarmee een langgekoesterde wens van het orkest in vervulling ging.

De selectie van de nieuwe studenten heeft inmiddels plaatsgevonden via een proefspel. Voor de werving van de muziekstudenten is er contact geweest met alle conservatoria in ons land. In seizoen 2003/2004 zijn er vier academieplaatsen, voor respectievelijk viool (2), altviool (1) en cello (1). Een goed begin van een bijzonder initiatief en een belangrijke investering in de toekomst van het orkest.

Op vrijdag 20 juni werd na afloop van het laatste concert in de A-serie aan twee studenten van de KCO-Academie voor het eerst

het Certificaat uitgereikt. Ruim acht concertprogramma's hebben Tom van Lent (cello) en Benjamin Scherer Quesada (viool) mentorbegeleiding gehad van respectievelijk Arthur Oomens en Kirsti Goedhart. Beide studenten hebben zich onder hun leiding bekwaamd in het orkestspel. De uitreiking geschiedde door de algemeen directeur van het KCO, Jan Willem Loot, in aanwezigheid van de gulle schenker van het eerste Fonds op Naam, waaruit deze KCO-Academie bekostigd wordt.

14 v.l.n.r. Tom van Lent, Arthur Oomes, Kirsti Goedhart, Benjamin Scherer Quesada

Het Koninklijk Concertgebouworkest bestond dit seizoen uit 120 musici (118,6 fte) en 35 stafleden (32,8 fte). De staf werd niet alleen gevormd door personeel dat rechtstreeks het orkest ondersteunde, maar ook uit het secretariaat van de Vrienden van het Concertgebouw en Concertgebouworkest (2 medewerkers, 1,8 fte), het secretariaat van de het Gouden Gilde (3 medewerkers, 1,8 fte) en de redactie van Preludium (1 medewerker, 0,8 fte).

Personeelsopbouw

De personeelsopbouw van het orkest is beduidend anders dan bij 'gewone' bedrijven. Zo is er in het orkest een relatief hoog aantal 50-plussers (44%), en blijven orkestleden relatief lang bij het orkest in dienst. Het komt bijna nooit voor dat orkestleden vertrekken om een andere reden dan (vervroegd) pensioen. Bij de staf is een groter verloop te zien, maar ook hier blijft het verloop relatief laag. In het seizoen 2002/2003 zijn 4 orkestleden en is 1 staflid uitgetreden. Daarnaast zijn er 8 orkestleden en 2 stafleden aangenomen.

Nationaliteiten

Binnen het orkest is een groot scala aan nationaliteiten vertegenwoordigd, zoals Amerikanen, Canadezen, Italianen, Oostenrijkers, Duitsers, Belgen, Spanjaarden, Denen, Japanners en Fransen. Daarnaast werken er mensen uit andere landen die inmiddels een Nederlandse nationaliteit hebben. Hoewel het streven van het orkest is (en blijft) een Nederlands orkest te zijn, is het handhaven van het hoogste artistieke niveau voor het orkest een prioriteit. Als dit in eerste instantie niet binnen Nederland en de EU te vinden is, wordt ook buiten Europa gezocht naar talent.

Arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim

Een belangrijk onderdeel van het personeelswerk bij het orkest bestond uit het bijhouden en toepassen van ontwikkelingen op het gebied van de arbeidsomstandigheden (Arbo). Iedereen kan zich voorstellen wat dit betekent op een kantoor: anti-RSI-maatregelen, rookvrije werkruimte aanbieden, et cetera. Maar ook op het concertpodium is Arbo van groot belang. Daarbij ging het niet alleen om juiste zit- en spelhouding ter voorkoming van RSI en blessures, maar ook om het zo veel mogelijk voorkomen van gehoorschade, het zorgen voor voldoende speelruimte en het voorzien in goede bladmuziek. Op dit gebied werd in samenwerking met alle andere orkesten in Nederland een Arbo-convenant gesloten, dat ontwikkelingen moet versnellen en verbeteren. Het orkest werd bijgestaan door een bedrijfsarts van een arbodienst en een eigen medisch adviseur/arts.

Arbeidsvoorwaarden

Het orkest en de staf kennen een eigen arbeidsvoorwaarden-reglement (CAO), die de directie overeenkomt met de Vereniging Het Concertgebouworkest, de personeelsvertegenwoordiging. Zo is in dit seizoen weer een nieuwe regeling voor de orkestleden en voor de stafleden tot stand gekomen. Remplaçanten (tijdelijke personeel voor het orkest) werden gehonoreerd op basis van de CAO- remplaçanten.

Overleden

Een drietal gepensioneerde orkestleden is in het seizoen 2002/2003 overleden: Klaas Boon, 18 november 2002; Frans Blanket, 15 december 2002; Jan Bos, 31 januari 2003.

Een chronologisch
activiteiten-
overzicht van het
Koninklijk
Concertgebouworkest
in het seizoen

seizoensoverzicht

2002/2003.
Van maand
tot maand
en van
gebeurtenis tot
gebeurtenis.

maandag 5 augustus

Chailly zegde voor de eerste vier weken van het seizoen zijn medewerking af. Oorzaak was een zeer pijnlijke blessure aan zijn schouder. Het betrof vier Zomerconcerten in het Concertgebouw en een tournee naar Salzburg, Londen, Luzern en Freiburg. Vassily Sinaisky en Eliahu Inbal werden, dank zij de grote inzet en de snelle reactie van de afdeling planning, bereid gevonden de concerten over te nemen. De programma's bleven ongewijzigd.

maandag 12 augustus

Eerste repetitie van het nieuwe seizoen. In de pauze was er de traditionele koffie-met-gebak en een speech van algemeen directeur Jan Willem Loot. 'Orkest dokter' Constant Delprat werd bedankt voor zijn 24 jaar medisch adviseurschap en Davy de Boer werd welkom geheten als zijn opvolger.

zaterdag 24 en zondag 25 augustus

Tijdens de jaarlijkse Uitmarkt van 24 en 25 augustus op het Museumplein, was het KCO vertegenwoordigd met een informatiestand. Ondanks het slechte weer was de belangstelling groot en van de speciale aanbiedingen werd veel gebruik gemaakt.

maandag 26 augustus

In de strijd om erkenning voor het feit dat het KCO ook als Cultureel Erfgoed dient te worden beschouwd, werd Maarten van Veen (voorzitter van het Stichtingsbestuur) geïnterviewd door Kasper Jansen van het NRC-Handelsblad. Enkele citaten:

Maarten van Veen in het NRC Handelsblad, 26 augustus 2002

- „Kwalificaties als 'Cultureel ambassadeur van Nederland' en 'Boegbeeld van de Nederlandse cultuur' die het orkest heeft verworven, zijn gebaseerd op een rijke historie. Het is goed dat die de laatste jaren uitvoerig is vastgelegd in allerlei boeken over de eerste eeuw van het orkest, over Bruckner, over de *Vijfde symfonie* van Mahler en over de Amsterdamse geschiedenis van de *Matthäus-Passion*. Truus de Leur werkt aan een boek over de dirigent Eduard van Beinum. En er zijn cd-boxen verschenen met opnamen van Mengelberg, Van Beinum, Haitink.
- „Die rijke historie schept grote verplichtingen en is ook vooral een fundament waarop in het heden moet worden voortgebouwd. Dat roemrijke verleden heeft nog steeds een grote betekenis. Riccardo Chailly voelde zich er daardoor aangesproken, hij heeft zich daarin grondig verdiept en is daarop doorgegaan. Het verleden leeft zo voort, hij heeft een ander licht geworpen op Mahler en het repertoire en de activiteiten van het orkest enorm uitgebreid.
- „De kwaliteit van het orkest werkt als een magneet. De concertmeesters Alexander Kerr en Vesko Eschkenazy zeggen dat ze als jongens al platen hadden van het Concertgebouworkest en dat ze het zagen als een ideaal om daarin te kunnen spelen. Het Concertgebouworkest leeft in symbiose met het Concertgebouw en die fantastische akoestiek, die juist hele hoge eisen stelt.
- „Sommige culturele fondsen, die wij om bijdragen benaderen, zeggen dat ze alleen schenken aan tastbaar 'cultureel erfgoed'. Dan steek ik nu mijn vinger op en zeg: 'wij als Concertgebouworkest horen óók bij het cultureel erfgoed, al is het niet tastbaar. Met wie dat anders en beperkter ziet omdat muziek 'vluchtig' is, willen wij graag praten en in discussie gaan.

Vom Sterben in Einsamkeit

An der Mahler-Kompetenz des Amsterdamer Concertgebouw-orchesters ist ebenso wenig zu zweifeln wie an der von Eliahu Inbal. Ein fabelhafter - ja, luxuriöser - Klangkörper sind diese 'Amsterdamer'.
Wiener Zeitung, 27 augustus 2002, naar aanleiding van concert in Solzburg op 25 augustus

vrijdag 20 september

Besloten concert voor sponsors ING, ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van MKB-Nederland. Toespraken door Prof Mr Dr J.P. Balkenende (minister-president). Ir J.H.M. Lindenbergh (Raad van Bestuur ING Groep) en Drs J. de Boer (voorzitter MKB-Nederland).

woensdag 25 september

Gouden Gilde Bedrijfslid Mazards Paardekooper Hoffman bood zijn gasten een feestelijke avond aan in de Kleine Zaal. De KCO Big Band onder leiding van solo-hoboïst Werner Herbers trad op.

donderdag 26 september

Wereldpremière *Flügelhornconcert* van Willem Jeths; opdrachtwerk KCO met financiële ondersteuning van het Fonds voor de Scheppende Toonkunst. Solist: KCO-trompettist Peter Masseurs, flügelhorn. Voorafgaand aan dit concert vond in de Koorzaal een inleiding plaats door Hans Ferwerda van het KCO, in de vorm van een interview met Willem Jeths. Tijdens deze inleiding werd een nieuwe cd van deze Nederlandse componist gepresenteerd met kamermuziek in verscheidene bezettingen. De cd verscheen op het kleine Nederlandse label North West Classics. Het was de allereerste Super Audio CD (SACD) met hedendaagse Nederlandse Muziek. Daarnaast verscheen bij Muziekgroep Nederland een cd rond Peter Masseurs. Het eerste exemplaar van deze cd werd eveneens tijdens deze inleiding gepresenteerd. ¹ *Inleiding in de Koorzaal: Interview door Hans Ferwerda met Willem Jeths naar aanleiding van de wereldpremière op 26 september 2002*

vrijdag 4 oktober

Goodwillconcert Gemeente Amsterdam. Aanwezig waren de wethouders Dr G. Dales, Drs R.H. Oudkerk en W.H. Majj, gemeenteraadsleden, de leden van de Raadscommissie voor Cultuur, en medewerkers van de afdeling Kunst en Economische Zaken.

woensdag 9 oktober

Het nieuwe sponsorcontract voor vier jaar werd getekend in het nieuwe ING House door v.l.n.r. Jan Willem Loot (algemeen directeur KCO), Ewald Kist (voorzitter Raad van Bestuur ING Group) en Maarten van Veen (voorzitter Stichtingsbestuur KCO). 2

donderdag 10 oktober

Het concert van deze avond werd opgedragen aan beschermheer Prins Claus, die op 6 oktober overleed. Eredirigent Bernard Haitink sprak een paar woorden voor aanvang van de *Vierde symphonie* van Mahler en na afloop werd een minuut stilte in acht genomen. NOS-Journaal en RTL-Nieuws besteedden aandacht aan deze gebeurtenis. Namens het KCO was de voorzitter Maarten van Veen aanwezig bij de teraardebestelling in Delft.

woensdag 16 oktober

Persconferentie naar aanleiding van de presentatie van de nieuwe chef-dirigent Mariss Jansons. Nova, NOS-Journaal, AT5, veel radiostations en de schrijvende pers waren aanwezig. Die avond beluisterde Mariss Jansons het concert dat onder leiding stond van eredirigent Bernard Haitink. Het programma vermeldde de *Negende symfonie* van Bruckner. 3 *Algemeen directeur Jan Willem Loot informeert het orkest.*

november 2002

'Ik heb er nooit echt naar gestreefd ooit nog eens chef-dirigent van het Koninklijk Concertgebouworkest te worden. Altijd goed je best doen, goede concerten dirigeren, dan komt zoiets vanzelf op je weg. Voor mij is dit een belangrijke dag. De band met dit orkest, dat speelt in een van de mooiste zalen van de wereld in een stad met onvergelykbaar muziekleven, betekent een nieuwe fase in mijn leven. Het Concert-gebouworkest heeft een bijzondere cultuur en bezit een grote muzikale intelligentie. Gezien mijn ervaring als musicus, als dirigent en als mens geloof ik dat ik er nu rijp voor ben.'

Aldus Mariss Jansons tijdens de persconferentie

'Wenn diese raffiniert gemachte Musik gut gespielt wird, man sie gar mit einer solchen Virtuosität, Klarheit und Transparenz erleben kann, wie sie Riccardo Chailly und das Concertgebouw Orchester Amsterdam im Musikverein darboten, verstummen alle Einwände. Chailly und seine intelligenten Musiker brachten den Spielwitz dieser Synthesen von Klassik und Moderne gerade dadurch besonders schön zum Ausdruck, dass sie ihn akribisch und mit strategischer Ernsthaftigkeit umsetzten, ohne billige Gags und Effekte.'

Salzburger Nachrichten, 28 oktober 2002, naar aanleiding van concerten in Wenen

zaterdag 26 en zondag 27 oktober

Een korte maar artistiek zeer belangrijke concertreis van twee dagen bracht het KCO voor twee concerten in de Musikverein te Wenen. Onder de directie van chef-dirigent Riccardo Chailly werden Stravinsky's Suite uit Pulcinella en Jeu de Cartes uitgevoerd alsmede Beethovens Zevende symfonie.

4 Het Koninklijk Concertgebouworkest op concertreis in Japan. De meeste tijd tijdens een tournee gaat op aan onderweg zijn, wachten en in de rij staan. Op de foto het orkest in de supersnelle Shinkansen-trein.

Orkest te duur voor cd-industrie

Het Concertgebouworkest heeft zichzelf uit de markt geprijsd voor de cd-industrie. Platenmaatschappij Universal, marktleider in de klassieke muziek en beheerder van labels als Decca, Deutsche Grammophon en Philips, wil geen opnamen meer maken met het orkest. Ook EMI-classics, de tweede major op de krimpende platenmarkt, noemt de hoge kosten een probleem.

Volkscrant, 28 november 2002

december 2002

maandag 2 december

Het kinderprogramma Klokhuis maakte tijdens repetities en het concert in Brussel opnamen van de orkestbodes Jan Ummels en Johan van Maaren en hun werk. 5

woensdag 25 december

De Kerstmatinee is een van de jaarlijkse hoogtepunten binnen de seizoensprogrammering. Al meer dan dertig jaar vormt deze matinee een zeer gewilde onderbreking van het huiselijke traditionele Kerstgebeuren. Dit seizoen werd de Stravinsky-programmering voortgezet met de complete uitvoering van *Pulcinella* en *Le sacre du printemps*. Chef-dirigent Riccardo Chailly had de beschikking over een uniek vocaal ensemble, te weten Sonia Ganassi, mezzosopraan; Kenneth

Tarver, tenor en Simone Alberghini, bas. Het NRC Handelsblad sprak van een 'zeldzaam hoog artistiek niveau'. De Avro zond het concert live uit via radio en televisie.

januari 2003

dinsdag 7 januari

In deze week verscheen de eerste box met opnamen van het KCO onder leiding van een groot aantal legendarische dirigenten uit de jaren 1935-1950. De box kwam lol stand door de Wereldomroep en de Muziekgroep Nederland en is de eerste in een rij van zes boxen met historische live-opnamen van het orkest. KCO-cellist Daniël Esser en producent van Radio Nederland Wereldomroep Lodewijk Collette vormden de stuwende kracht achter dit project. De *Anthology of the Royal Concertgebouw Orchestra* zal in totaal zo'n 90 cd's en enkele dvd's bevatten. De Wereldomroep zal de cd's onder 1500 radiostations overal ter wereld verspreiden.

zondag 12 januari

Entrée-concert, ditmaal voor jongeren van 8 tot 12 jaar.

Brahms-symfonieën KCO rijp voor cd-opname

Voor Chailly en de zijnen is zeker het tijdstip aangebroken de vier symfonieën als collectief op te nemen. In dat geval wordt het tijd voor een oproep: 'KCO zoekt platenmaatschappij'. Want wat gebeurt er met de grote internationale naam van het Concertgebouworkest, wanneer recente opnames niet meer wereldwijd verspreid kunnen worden? *Noordhollands Dagblad, 24 januari 2003*

donderdag 30 januari

Het KCO stuurde zijn abonneementhouders een brief met goed nieuws: Het Concertgebouw NV had namelijk besloten met ingang van het seizoen 2003/2004 de Grote Zaal van nieuwe stoelen te voorzien.

Deze nieuwe stoelen zullen voor meer beenruimte zorgen en er kan worden voldaan aan de huidige voorschriften ten aanzien van de brandveiligheid. Consequentie was wel dat een flink aantal abonneementhouders moest worden verplaatst. Om de lusten en de lasten te verdelen over alle abonneementhouders werd besloten dat iedereen een klein stukje moest opschuiven. 6

maandag 3 februari

Op deze dag overleed de componist Peter Schat op 67-jarige leeftijd. Schat behoorde tot de belangrijkste componisten van zijn generatie. De relatie tussen hem en orkest is een langdurige geweest. In de jaren zestig bekritiseerde 'Notenkraker' Peter Schat het Concertgebouw-orkest op scherpe wijze, later evenwel ontstond er een goede verstandhouding. Het KCO voerde de volgende composities van hem uit: *Arch music for St. Louis, Concerto da camera, Dansen uit het Labyrint, De hemel, Mozaïken, Symfonieën 1, 2 en 3 (Gamelan), Entelechie, Thema, Serenade, Houdini, De trein, Signalement, Mei '75 - een lied van bevrijding.*

34 donderdag 20 februari

Donderdag 20 februari vierde chef-dirigent Riccardo Chailly zijn 50 ste verjaardag in Milaan. Tegelijkertijd was hij 25 jaar verbonden aan de platenmaatschappij Decca. Een kwart eeuw waarin Chailly een ongelooflijk rijke en gevarieerde reeks opnamen maakte, die meer dan eens in de prijzen vielen. Alleen al met het KCO maakte hij er 24. Ter gelegenheid hiervan verschenen er twee nieuwe releases van het KCO met Chailly. Allereerst de complete cyclus van Mahlers liederen uit *Des Knaben Wunderhorn* met Barbare Bonney, Matthias Goerne, Sarah Fulgoni en Gösta Windbergh en het *Stabat Mater* van Rossini. Chailly dirigeerde dit werk tijdens de Kerstmatinee 1997, waarna het orkest het ook mee naar New York nam. In 1998 werd het op de plaat gezet met Barbara Frittoli, Sonia Ganassi, Giuseppe Sabbatini en Michele Pertusi. Ter gelegenheid van zijn verjaardag had Decca een speciale actie: bij de aanschaf van een cd met Chailly kreeg de klant gratis de cd met orkestwerken van Johan Wagenaar cadeau.

maandag 24 februari - zondag 2 maart

Tournee van de Brass of the Royal Concertgebouw Orchestra. Op verzoek van de American Friends bracht een elftal van de KCO-kopersectie eind februari een tiendaags bezoek aan de Verenigde Staten. De groep gaf concerten in Williamstown, Wilmington en New York. Op het befaamde Curtis Institute of Music in Philadelphia en de wereldvermaarde Juilliard School in New York gaven de musici masterclasses. Op het programma stonden werken van Keuris, Barber en Parker. Tijdens een speciaal concert en een benefit dinner in Landmark on the Park in New York voor de leden van de American Friends of the Royal Concertgebouw Orchestra, beleefde *Van heuvelen en zeeën* van componist en KCO-fagottist Kees Olthuis zijn wereld-première. Dit werk werd gecomponeerd als eerbetoon aan de eerste voorzitter van de AFR-RCO, ambassador Bill VandenHeuvel. *7 v.l.n.r. Bill VandenHeuvel, tubaïst Donald Blakeslee, trombonist Jörgen van Rijen 8*

maart 2003

8

woensdag 5 maart

Op woensdag 5 maart gaf het KCO zijn jaarlijkse seizoenspresentatie voor de belangrijkste Nederlandse persvertegenwoordigers. Algemeen directeur Jan Willem Loot en artistiek directeur Joel Ethan Fried gaven een toelichting op de programmering van het seizoen 2003/2004. Deze druk bezochte bijeenkomst wordt algemeen beschouwd als een waardevolle informele ontmoeting met de pers. 9

Mariss Jansons nog niet voor Concertgebouworkest

De nieuwe chef-dirigent van het KCO, Mariss Jansons, staat het komende seizoen nog niet voor dit orkest. Dat bleek gisteren bij de presentatie van het programma voor het seizoen 2003/2004. Pas als de huidige chef-dirigent Chailly per juni 2004 vertrekt neemt Jansons per september het stokje over. KCO-directeur J.W. Loot vindt het jammer: 'Normaal verzorgt hij bij ons elk seizoen gastoptredens, maar ook dat wil hij nu niet doen. Hij wil zich zo fris mogelijk presenteren.' *Trouw, 6 maart 2003*

35

9

donderdag 13 tot en met zaterdag 22 maart

Wegens ziekte zag dirigent Christian Thielemann zich genoodzaakt de concerten met het KCO af te zeggen. Gelukkig werden Michel Tabachnik en Leopold Hager bereid gevonden de concerten over te nemen met ongewijzigd programma. Hager heeft dit programma op 12 juni ook gedirigeerd in het Konzerthaus in Wenen.

woensdag 2 april

Wethouder Kunstzaken van de gemeente Amsterdam Hanna Belliot bracht (vergezeld door een van haar ambtenaren) op woensdag 2 maart een kennismakingsbezoek aan het orkest. Allereerst bezocht zij een deel van de ochtendrepetitie onder leiding van Leonard Slatkin. Deze repetitie werd tevens bijgewoond door een aantal scholieren, die in het kader van het educatieplan van het Concertgebouw en het KCO in de gelegenheid werden gesteld om op deze wijze nader kennis te maken met de wereld van de klassieke muziek. Nadien sprak zij met het bestuurslid mevrouw Drs Hedy d'Ancona, algemeen directeur Jan Willem Loot, Sjoerd van den Berg en David Bazan. Van beide zijden werd deze kennismaking ten zeerste op prijs gesteld.

Volmaakte melancholie bij Gregor Horsch

Het is beslist niet voor ieder orkest weggelegd om voor soloconcerten te putten uit het eigen arsenaal aan musici. Cellist Gregor Horsch - in het dagelijks leven aanvoerder van de celli - soleerde in het *Celloconcert* van Elgar. Horsch gaf hierin een volmaakte bloemlezing van een van de meest integere celloconcerten. Hij is duidelijk niet iemand die zichzelf centraal wilt stellen, maar putte de schoonheid van de uitvoering uit de intieme wisselwerking met het orkest.

Noordhollands Dagblad, 7 april 2003 10 Gregor Horsch soleerde in het Celloconcert van Elgar op 3 en 4 april 2003.

vrijdag 11 april en zondag 13 april

Op vrijdag 11 en zondag 13 april voerde het KCO in het Concertgebouw in Amsterdam (zoals de traditie al meer dan 100 jaar wil) een van Bachs Passies uit. Dit jaar was dat de *Johannes-Passion* onder leiding van Philippe Herreweghe. De *Johannes-Passion* werd uitgevoerd in de zogenoemde tweede versie. Een boeiende muzikale ervaring. Het voorstel was afkomstig van Herreweghe zelf; hij had deze versie meermalen met zijn Collegium Vocale uitgevoerd en op cd gezet.

11

donderdag 24 april

De tweejaarlijkse ontmoetingsdag voor gepensioneerden en weduwen/weduwenaars van gepensioneerden. 11

Gelet op het grote succes van het Slava Festival in 2001, trad het KCO in april 2003 opnieuw op met de legendarische cellist/dirigent Mstislav Rostropovich. Op het programma stonden werken van Moesorgsky en Sjostakovitsj. De solisten waren Olga Borodina en Sergei Leiferkus. Naast de twee concerten in het Concertgebouw, werd opgetreden in de Royal Festival Hall in Londen en het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel. Voor uitverkochte zalen wisten Slava en het Orkest enorm veel sympathie te oogsten. 12

Oren op steeltjes voor Jansons

Vroeger, als hij weer eens langskwam voor een gastdirectie, dacht je gewoon: 'ha, lekker; Mariss Jansons dirigeert!'. Jansons vloog in, dirigeerde meestal een superieur concert en vloog weer weg. Maar nu, wetende dat de 60-jarige Let vanaf september 2004 de opvolger wordt van Riccardo Chailly bij het KCO, staan de oren nog meer op steeltjes: is-ie wel echt zo goed als we altijd dachten? [...] Machtig en mooi was het. [...] Er restte maar een conclusie: ha, lekker, Jansons dirigeerde! Hij is echt zo goed als we dachten.

Trouw, 14 april 2003, naar oonleiding van concert van het Pittsburgh Symphony Orchestra onder leiding van Mariss Jansons in het Concertgebouw in Amsterdam op 12 april 2003.

12

37

vrijdag 25 april

Jaarlijks geeft Hare Majesteit de Koningin op Paleis Noordeinde een concert ter gelegenheid van haar verjaardag. Gelet op deze bijzondere verjaardag - haar 65ste - vond het concert ditmaal plaats in het Concertgebouw. Het KCO speelde onder leiding van Rostropovich en het concert werd geopend met de Sarabande uit de *Tweede cellosuite* van J.S. Bach. De uitvoering ervan droeg Slava op ter nagedachtenis aan Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Claus der Nederlanden, met wie hij een persoonlijke vriendschapsband onderhield. Het concert en de feestelijkheden daaromheen werden bijgewoond door nagenoeg de hele Koninklijke Familie en 1600 vertegenwoordigers uit alle geledingen van de bevolking. Dit concert werd door de NOS-televisie opgenomen en een dag later uitgezonden. ¹³ Voorzitter Jon Kouwenhoven en bestuurslid Kirsti Goedhort von de Vereniging Het Concertgebouworkest (belongvereniging orkest- en stofleden) no het concert in gesprek met H.M. Koningin Beatrix

vrijdag 2 mei

Feestrede Donald Mitchell ter gelegenheid van 100 jaar Mahler-traditie in Nederland. Ter gelegenheid van 100 jaar Mahler-traditie in Nederland, werd vrijdag 2 mei in de Kleine Zaal door de eminente Britse Mahler-deskundige Dr Donald Mitchell een feestrede uitgesproken. De titel luidde: *Op weg naar Mahler -1936 - 2003*. In deze lezing stond Mitchell stil bij zijn persoonlijke ontdekkingstocht langs het oeuvre van Mahler in het Engeland van de jaren dertig. Hij evalueerde daarbij de betekenis, originaliteit en receptie van Mahlers muziek opnieuw. ¹⁴

donderdag 8 mei

Begin mei 2003 werd door Decca in vijf zaalsessies Mahlers *Derde symfonie* opgenomen. Het geheel stond onder leiding van chef-dirigent Riccardo Chailly en medewerking verleenden de alt Petra Lang, de dames van het Praags Filharmonisch Koor en het Nationaal Kinderkoor. Wanneer volgend seizoen Mahlers *Negende symfonie* is opgenomen wordt daarmee de Mahler-cyclus met Chailly afgerond. Een uniek historisch document, naast de eerder opgenomen cyclus met Bernard Haitink in de jaren 1960/1970.

vrijdag 9 mei

Galaconcert van Sara Lee/DE ter gelegenheid van het 250-jarig bestaan van Douwe Egberts in het Concertgebouw. Een galaconcert in het kader van dit jubileum. Uitgevoerd werd Mahlers *Derde symfonie*. Sara Lee/DE is sinds 1989 een waardevolle relatie van het KCO, en maakt sinds die tijd deel uit van de vier sponsors van het Orkest. Voorafgaand aan het concert vond er een symposium plaats met als eregast de voormalige burgemeester van New York, Rudy Giuliani. Het thema van zijn feestrede was Leadership in turbulent times. 15

zondag 1 juni

Na drie weken intensieve voorbereiding presenteerde het Groot Entrée Orkest zich onder leiding van solo-hoornist Jacob Slagter. 16

woensdag 4 juni

Op 4 juni nam een KCO-strijkkwartet bestaande uit Alexander Kerr, Henk Rubingh, Michael Gieler en Gregor Horsch tijdens de viering van 10 jaar SENA de SENA Award voor meestgedraaide artiest in de categorie Klassiek in ontvangst. Het orkest kreeg bovendien een eervolle vermelding vanwege zijn 13e plaats in de top-100 van meestgedraaide artiesten over-all. De SENA is de organisatie die de inning en uitbetaling van naburige rechten aan Nederlandse artiesten verzorgt.

woensdag 28 mei tot en met zondag 22 juni

Volgens de subsidievoorwaarden van het Ministerie van OCW dient het KCO eenmaal per jaar medewerking te verlenen aan een operaproductie in samenwerking met De Nederlandse Opera. Befaamd waren Mozarts *Del Ponte* opera's onder leiding van Nikolaus Harnoncourt en de grote Italiaanse opera's met Riccardo Chailly.

Dit seizoen werd Von Webers *Euryanthe* achtmaal ten gehore gebracht onder leiding van Claus Peter Flor. Een van de hoofdrollen werd op grootse wijze vertolkt door Charlotte Margiono. Gedurende twee avonden werd - in samenwerking met het Holland Festival - in het Oosterpark op een groot scherm de gehele opera live uitgezonden, in totaal genoten meer dan 7.000 mensen onder het genot van een hapje en een drankje bij zomerse temperaturen van dit 'romantische' gebeuren. *17 en 18*

vrijdag 20 juni

Op 20 en 21 juni excelleerde concertmeester Alexander Kerr bij het KCO in Samuel Barbers Vioolconcert op.14. Deze concerten in de succesvolle A-serie stonden onder leiding van de dirigent Alan Gilbert. Aardige bijzonderheid is, dat beiden in dezelfde periode hebben gestudeerd aan het befaamde Curtis Institute of Music in Philadelphia. *19*

zaterdag 28 juni

Het openluchtconcert op het Museumplein, op zaterdag 28 juni, vormde de afsluiting van een geslaagd seizoen. Onder gunstige weersomstandigheden luisterden tienduizenden toehoorders geboeid naar de artistieke prestaties van het KCO, dit keer voor het eerst onder leiding van een expert op dit gebied, de Amerikaanse dirigent Keith Lockhart, die de populaire Boston Pops leidt. Componisten uit allerlei landen kwamen aan bod, met de Sweelinck-fanfare van Robert Heppener werd het spits afgebeten en voorts ging het via Rusland (Glinka) naar Duitsland (Mendelssohn) en Frankrijk (Saint-Saëns en Fauré) om te eindigen met de Engelse Gustav Holst. Stervioliste Anne Akiko Meyers soleerde in *Introduction et rondo capriccioso* van Saint Saëns. Tegelijkertijd genoten honderdduizenden via de beeldbuis van dit zomerse gebeuren. Vaste mediapartner AVRO maakte dit weer mogelijk.

In het Thema-deel
van deze jaarkroniek
richten wij de schijnwerpers
op drie dirigenten.
De drie maestro's waarmee
het KCO een dusdanig
bijzondere relatie onderhoudt,

in gesprek met

dat die band
in een officiële titel is
vorm gegeven: chef-dirigent
Riccardo Chailly,
eredirigent Bernard Haitink en
honorair gastdirigent
Nikolaus Harnoncourt.

‘De beloning voor alle inspanningen ligt in de artistieke kwaliteit’

44

Nog één seizoen en het Koninklijk Concertgebouworkest en chef-dirigent Riccardo Chailly schudden elkaar de hand. Aan het eind van dit concertseizoen verlaat Chailly het orkest als chef-dirigent en zal hij zich in Leipzig vestigen. Later keert hij, als conductor emeritus, terug in Amsterdam. Truus de Leur vroeg hem hoe hij op zijn Amsterdamse leven terugkijkt. Een tijdsbeeld in vogelvlucht.

◆ 'Orkest en publiek hadden tijd nodig om te wennen aan de gedachte dat een niet-Nederlander de functie van chef-dirigent bekleedde. Verschillen tussen de Nederlandse en de Italiaanse mentaliteit en tussen de Nederlandse en de Italiaanse muziektradities moesten overwonnen worden, maar als musici hebben wij elkaar altijd gewaardeerd. Dat heeft geleid tot een samenwerking die uiterst succesvol was.

◆ De musici van het Koninklijk Concertgebouworkest zijn eminente ensemblespelers zonder hun artistieke individualiteit te verliezen. Ik beschouw het orkest als een groot toetsinstrument, met honderd musici in plaats van toetsen en met het menselijke element dat zij kunnen toevoegen en dat een toetsinstrument niet heeft. Wanneer wij op tournee zijn, reageren het orkest en ik als tweelingbroers op de akoestische omstandigheden in de verschillende zalen. In de korte tijd tussen de zitrepitie en het concert blijven de musici in hun hoofd verder repeteren. Wat bij de zitrepitie nog niet goed was, is bij het concert perfect in orde.

◆ Mijn directietechniek heb ik mij eigen gemaakt bij Franco Ferrara en Franco Caracciolo. Ik heb die gebaren zo lang geoefend, dat zij een tweede natuur werden. De baton ligt in het verlengde van de arm voor grotere duidelijkheid. Het ondereind ligt naast de muis van de

hand bij het begin van de levenslijn, het bovenste gewricht van de wijsvinger en de duim houden het stokje in evenwicht, de andere vingers zijn naar binnen gevouwen.

◆ Het orkest heeft grote muzikale tradities, Mahler, Bruckner, Bach... Daar heb ik mijn bijdrage aan willen leveren. Om alleen de meest recente projecten te noemen: in de afgelopen tijd hebben wij onder meer de *Tiende symfonie* van Mahler in de versie van Derek Cooke uitgevoerd, ook in Luzern, Linz, Wenen, Praag, Hamburg, Londen en New-York. Veel voldoening gaven de uitvoeringen van de *Achtste symfonie*. Het was een indrukwekkend bewijs van het kunnen van het orkest: deze muziek twee weken achter elkaar uit te voeren zonder enig verlies in kwaliteit, integendeel, met volledige concentratie en de inzet om het steeds beter te willen doen. De cd-opnamen waren twintig minuten binnen de tijd afgerond. Bij de opnamen van de *Derde symfonie* van Mahler, onlangs, hielden we zelfs vijfenveertig minuten over. Dat wil heel wat zeggen.

◆ Dan is er de twintigste-eeuwse muziek. Het uitvoeren van deze muziek op het hoogste niveau is een uitdaging aan de ene kant, en moet aan de andere kant de ontwikkeling laten zien van de bekende en geaccepteerde muziek van de negentiende eeuw tot iets nieuws. Wij zijn de uitdaging aangegaan en kunnen wijzen op toonaangevende uitvoeringen van werken van Hindemith en Varèse, die door Decca ook zijn opgenomen. Ik heb mij in het begin geconcentreerd op symfonische muziek, maar na verloop van tijd heb ik mij met het orkest ook toegelegd op opera. In het naaste verleden hebben wij *Aida*, *Tosca* en *Turandot* uitgevoerd; tijdens de Kerstmatineeën het drieluik van Puccini, *Il tabarro*, *Suor Angelica* en *Gianni Schicchi*, en niet te vergeten Leoncavallo's *I Pagliacci*. In 2004 staat Verdi's *Don Carlo* op het programma. Het Concertgebouworkest voelt zich ook bij de Italiaanse operastijl als een vis in het water.

◆ De beloning voor alle inspanningen ligt in de artistieke kwaliteit, die het resultaat is van de samenwerking. Wij bereiken nu in kortere tijd veel meer, omdat wij elkaar zo goed kennen. In de muziek gaat het als in het leven, met ups en downs, maar het uiteindelijke resultaat van de samenwerking, waarin perioden van goede verstandhouding afwisselen met perioden van wrijving, geeft grote voldoening. Dit is wat ik altijd voel in het musiceren met het Concertgebouworkest. Het ligt niet in mijn natuur om terug te kijken. Voor mij is het concert van gisteren verleden tijd, ik ga door. Mijn favoriete programma is het programma dat ik nog niet heb gedaan.' *Truus de Leur*

◆ Gregor Horsch, solocellist:

'De chef-dirigent is een muzikale vader voor het orkest. Gesteund door het brede vertrouwen van de musici waakt hij over de kwaliteit van het "klankapparaat". Brede vakkennis over instrumenten, repertoire- en mensenkennis zijn eigenschappen die een goede chef-dirigent vanzelfsprekend bezit. Hij speelt de hoofdrol in het overbrengen van zijn visie over een bepaalde compositie naar het orkest toe. Door zijn regelmatige aanwezigheid kan hij een vruchtbare relatie opbouwen en het overzicht houden over alles wat er in het orkest leeft.'

◆ Henk Ummels, oud-orkestbode:

'De titel van chef-dirigent vind ik wel goed. Hij drukt overwicht uit. Maar waarom moet deze titel altijd en eeuwig benadrukt worden? In *Preludium*, bij elk interview en recensie waar gesproken en geschreven wordt over de eigen dirigent, heeft men het over de chef-dirigent. Alsof men wil duidelijk maken dat het niet zó maar iemand is. Ik heb dat altijd overdreven gevonden. Die titel wordt de dirigent te zeer opgedrongen. Het is typisch Duits, zo iets als Meester-Metselaar of Meester-Timmerman.'

Bernard Haitink, eredirigent

Aan het woord is eredirigent Bernard Haitink. Peter Steinmann en Sjoerd van den Berg spraken met hem over het beroep chef-dirigent, over zijn beginperiode bij het Concertgebouworkest, zijn herinneringen aan Mengelberg en Van Beinum, over zijn vriendschap met Mariss Jansons en zijn respect voor wijlen artistiek leider Marius Flothuis.

Waarom is een chef-dirigent belangrijk voor een orkest?

'Daar kun je natuurlijk veel over zeggen. Ik zou zeggen: voor de stabiliteit van dat orkest. Of een orkest hem wel of niet mag, of een orkestmusicus, is eigenlijk niet zo belangrijk. De hele titel van chef-dirigent is natuurlijk een beetje vreemde zaak. Mengelberg was dirigent van het Concertgebouworkest. Er was behoefte om een tweede dirigent te benoemen en toen werd Van Beinum tweede dirigent. Er was een dreiging dat Van Beinum naar Den Haag zou gaan en toen hebben ze hem als eerste dirigent benoemd. Maar al die titels van chef-dirigent, ik houd daar persoonlijk niet zo van. Het gaat om de inhoud. Het belangrijkste is dat een chef-dirigent stabiliteit brengt. Of hij er nou heel veel of heel weinig is, dat is beide niet goed. Maar er moet een middenweg zijn. Dat is denk ik één van de belangrijkste dingen.'

Twaalf weken vind jij een ideale periode?

'Dat hangt er van af. Ik denk het wel. Ik vind zestien weken teveel. Zes concerten in twee weken, zoals in Amsterdam, dat is een hele klus, want er komt nog zoveel bij, bijvoorbeeld tournees en tegenwoordig opera.'

Bij welke orkesten ben je chef-dirigent geweest?

'Dat heb ik altijd ervaren als een moeilijke vraag. Je kunt verschillende antwoorden geven en ze zijn allemaal waar. Mijn langste commitment was natuurlijk vijftientig jaar Amsterdam. Dan ben ik ook twaalf jaar principal conductor van de Londen Philharmonic geweest. Maar dat is iets anders. Dat is niet een chef-dirigentschap. Verder was ik gedurende twaalf jaar music director bij de Glyndebourne Festival Opera en vijftien jaar lang music director van Royal Opera Covent Garden. Een operahuis is natuurlijk anders dan een orkest.'

Ik heb een vaste gastverbintenis als principal guest-conductor in Boston; dat is geen music director. Als je dat nu onder elkaar zet dan is het Concertgebouw natuurlijk het enige echte chef-dirigentschap. Ik moet er één ding aan toevoegen. Ik ben nu benoemd tot chef-dirigent van de Dresdener Staatskapelle. Dat neem ik heel serieus. Ik probeer datgene in te vullen wat ze nodig hebben.'

Op de manier zoals je dat ook bij ons gedaan hebt? Betrokkenheid, ook bij de organisatie?

'Ja, ik ben zeer betrokken bij het geheel. Ik vind ook dat ze dat verdienen. Het is een heel bijzonder orkest met een hele bijzondere houding tegenover de muziek. Respect voor hun werk en een hele oude traditie. Daarentegen is er ook een hele jonge generatie met een goed gevoel voor humor, godzijdank. Maar ze zitten toch nog steeds wat in de Oost-Duitse hoek. Daar hebben ze het wel moeilijk mee, en probeer ze daarvan enigszins te ontlasten.'

Hoeveel weken doe je Dresden?

'Het is een operaorkest met twaalf weken per jaar optredens als symfonieorkest. Drie concerten per week, hetzelfde als in Amsterdam. Ik doe vier weken en ook twee reizen, want ze reizen veel. En elke reis zeven of acht concerten. Dus dat is het normale circuit kun je zeggen. Tournee's naar Duitsland, Japan en de Verenigde Staten. Hoe lang ik dat kan doen weet ik niet. Afgezien daarvan heb ik me toch ook weer laten vangen om opera te doen, de *Walküre* en het *Capriccio* van Richard Strauss en bij leven en welzijn ook nog Mozarts *Figaro*.'

Je gaat dus ook opera doen. Dat was niet gepland?

'Nee, ik had zelfs gezworen dat ik het niet meer wilde doen, maar daar ben ik dus toch kennelijk weer op terug gekomen.'

Wanneer kwam je voor het eerst in het Concertgebouw en hoe heb je die beginperiode ervaren?

'Toen ik acht jaar was. Ik herinner mij het eerste concert nog heel

'Wat merkwaardig dat muziek dat dus kan doen'

goed. Dat was met Mengelberg. Wat er voor de pauze ging weet ik niet meer, maar ik weet wel dat hij toen de *Pathétique* van Tsjaikovsky dirigeerde. Wat heb ik daar aan over gehouden? Meer een visuele dan een auditieve herinnering. Die kleine gedrongen man op die gekke hoge rode bok. Ik zie nog steeds die oude lampen met die doeken voor me. In die tijd werd er nog veel gerookt en dan zag je een soort stof hangen in de zaal, door de rook uit de gangen. Mijn tweede onderneming daar was op Palmzondag, de *Matthäus-Passion* onder leiding van Mengelberg. Dat was een merkwaardige ervaring, ik zat achter het koor. In mijn buurt zat een dame en die zat opeens vreselijk ontroerd te huilen. Ik dacht: "Wat merkwaardig dat muziek dat dus kan doen".'

Wat zijn je muzikale herinneringen uit de Tweede Wereldoorlogperiode?

'De eerste concerten onder leiding van Eugen Jochum en in 1942 hoorde ik voor het eerst de *Negende symfonie* van Bruckner met Eduard van Beinum. Het concertbezoek was wat problematisch, gelet op de politieke situatie. Het orkest gaf toen één uur muziek op de zaterdagmiddag. Er waren toen zoveel problemen. Zo is dat eigenlijk doorgegaan tot 1944, toen werd het onmogelijk voor het

orkest. Ik had werkelijk geen idee wat er zich afspeelde in het orkest. Ik was nog niet eens muziekstudent. Ik was helemaal niks. Ik was in mindere mate violist. Maar ik was erg fanatiek geïnteresseerd in muziek. Ik luisterde ook altijd naar muziek.'

Dirigeerde Mengelberg toen nog veel ?

'Mengelberg kwam toen haast niet meer. Hij kwam aan het begin van een seizoen en misschien aan het einde. Ik heb wel herinneringen aan Mengelberg maar ik heb hem nooit persoonlijk ontmoet, daar was ik te jong voor. Ik herinner me een concert waarna Mengelberg zich na de *Tragische Ouverture* omdraaide naar het publiek. Er waren in die periode mensen die wel naar concerten gingen, maar niet applaudiseerden, omdat ze het moeilijk hadden met zijn houding jegens de bezetters.'

Hoe heb jij het van Beinum-tijdperk ervaren?

48 'Na de oorlog heb ik begrepen hoe fantastisch van Beinum zich ontwikkeld had met het orkest samen. De ronde klank die hij uit het orkest haalde was meesterlijk. Zonde en jammer dat hij zo vroeg gestorven is. Dan had hij zich waarschijnlijk de laatste tien jaar nog meer ontwikkeld. Want hij stond altijd een beetje in de schaduw van Mengelberg en hij was weinig spectaculair. Daar had hij ook een enorme hekel aan. Mensen begrepen dat niet. Het was echt een musicus met zijn musici. Hij kon het orkest op een fantastische manier laten spelen. En zoals Tibor de Machula een keer tegen me zei: "De laatste negen jaar zijn we zó van Van Beinum gaan houden". Dat waren de laatste negen jaar van zijn leven. Hij is negenenvijftig jaar oud geworden. Ik heb in deze periode ook enorm veel gastdirigenten gehoord. Ik ging naar elk concert. Ik heb Bruno Walter nog gehoord en Fricsay, De Sabata en Dorati natuurlijk. En Furtwängler. Maar elke keer als van Beinum weer eens terugkwam, dan had je het gevoel dat het orkest weer klonk zoals het klinken kon. Dat had een

bepaalde toets, dat kon je niet verwarren met enig ander. En ik heb natuurlijk van van Beinum schitterende Franse muziekuitvoeringen gehoord. Ik denk dat dat mij beïnvloed heeft.'

Dat was ook een van zijn sterke kanten?

'Jazeker, *La Mer*, *Trois Nocturnes*, *Sirènes* van Debussy heb ik nooit meer zo goed gehoord als bij van Beinum. Dat was inderdaad muziek zonder maatstrepen, muziek 'sans pieds' - zoals Boulez zegt - zonder bas. Het vrijlaten, de lichte toets dat is fantastisch. Het is jammer dat het Franse repertoire eigenlijk zo beperkt is. Ik wou dat er meer was.'
Je moet er wel gevoel voor hebben.

'Ja natuurlijk. Maar met gevoel kom je er niet. Ik houd ook niet van dat vage impressionisme. Je moet het duidelijk maken. Impressionisme is een klank eigenlijk, dan gaat het pas werken. Dat had van Beinum heel sterk.'

Wat houdt een chef-dirigentschap voor jou in?

'Dat is natuurlijk in de loop van de jaren veranderd. Wat ik heb gedaan en ondergaan, is natuurlijk niet meer te herhalen omdat de tijd zo anders is geworden. Toen ik begon, was ik natuurlijk nog ontzettend onervaren. Ik had nog geen idee en men heeft mij naar het Concertgebouw gehaald als een hopelijke wissel op de toekomst. Nu zou dat gewoon niet meer kunnen. Ik was eigenlijk een jong talent.

Ik heb enorm geluk gehad. Ik viel op ondanks mijn onervarenheid.

Van Beinum opvolgen na zijn plotselinge dood was natuurlijk niet gemakkelijk. Er zaten veel orkestleden in het orkest die ook nog onder leiding van Mengelberg gespeeld hadden en die wisten wel hoe je een bepaalde compositie moest spelen. Toen ik voor het orkest kwam te staan, als jonge dirigent, was dat natuurlijk heel erg wennen van beide kanten, vandaar dat men een tussenoplossing zocht met de benoeming van Eugen Jochum. Langzamerhand zijn we naar elkaar toegegroeid en vanaf het moment dat er jongere mensen in het orkest kwamen, werd het anders, er ontstond meer vertrouwen in mij, denk ik.'

Heeft het Concertgebouworkest invloed gehad op jouw dirigeren?

'Ja natuurlijk. Het orkest en die zaal, dat is natuurlijk een eenheid die je niet uit elkaar kunt halen. Moeilijk althans. Deze zaal vraagt ook ontzettend veel energie van een dirigent. Mengelberg had bijvoorbeeld een enorm zware dirigeerstok; hij vond inderdaad dat alles gelijk moest zijn. Van Beinum liet dat allemaal wat meer los en daarom was het ook vaak heel erg ongelijk. Maar wel heel erg mooi.' In hoeverre heeft de akoestiek van de zaal te maken met de kwaliteit van het orkest?

'We zijn natuurlijk enorm verwend met deze zaal. Orkesten moeten vaak ergens anders repeteren en mogen pas op de dag van het concert in de zaal.'

Denk je dat dat invloed heeft gehad op de kwaliteit van het orkest?

'Ja natuurlijk. Dat is onafscheidelijk. De klank van de zaal en het orkest, dat is iets heel unieks.'

Jouw contact met onze vroegere artistiek-directeur, Marius Flothuis, was heel bijzonder?

'Met Flothuis heb ik een heel bijzondere tijd gehad, als ik terugdenk. Het enige jammere voor beiden was dat ik iets te jong voor hem was en hij iets te oud voor mij. Maar hij heeft me enorm gestimuleerd, op zijn onderkoelde manier. Flothuis was natuurlijk zeer intellectueel en soms een beetje aan de droge kant. Maar we kwamen dan toch twee of drie keer per jaar bij elkaar voor programmabesprekingen en dat waren bijzondere ogenblikken voor mij omdat hij met zoveel verschillende ideeën kwam. Hij had een uiterst goede smaak.

Soms een beetje bevooroordeeld, hij was ontzettend anti-Strauss en *Heldenleben* was een obsceen woord. Hoe je daar nu over denkt, Strauss is toch een componist. Flothuis heeft me ook allerlei stukken aangedragen die ik uit mezelf nooit gedaan zou hebben.

Het hele sacrale werk van Stravinsky, dat kwam van Flothuis.

Hij hield niet van Stravinsky, maar hij zei: 'Dat moeten we doen.'

Jeux van Debussy, wat voor mij een moeilijk intellectueel stuk was.

Hij zei: 'Dat moet je doen.' Dat soort dingen, daar ben ik hem enorm dankbaar voor. Ik hoop van harte dat Mariss ook zo'n situatie krijgt. Ik weet dat hij dat graag wil. Je hebt twee soorten chef-dirigenten.

De dictator zoals in Amerika. Een soort God-like figure die bepaalt wat er gebeurt. Dat vind ik verschrikkelijk ouderwets en gevaarlijk. En je hebt het soort dirigent die een bepaalde impuls wil krijgen, die discussies wil hebben. Die kan luisteren. Daar was Flothuis een hele belangrijke figuur in.'

Welke invloed heeft het publiek op je gehad?

'Het is niet één publiek, het zijn verschillende publieken. Het is zelfs zo dat er tussen woensdag- en donderdagavond verschillen zijn. Het is interessant om mee te maken dat het zondagmiddagpubliek van tegenwoordig ouder is dan het vroeger was. Omdat veel mensen niet meer 's avonds over straat durven. Dan gaan ze maar liever op zondagmiddag. Zij zijn misschien wat ingetogener met hun applaus, maar ze luisteren wel goed.'

Wat vind je van de benoeming van Mariss Jansons?

'Ik denk dat er een goede beslissing is genomen. De maatstaf is anders geworden. Al die verplichtingen in het buitenland die niet meer terug te draaien zijn. In mijn tijd was het allemaal heel anders, althans in mijn begintijd. Het is nu heel goed dat er een ervaren, internationaal zeer gewaardeerde dirigent komt als Mariss Jansons, die bovendien een man is met een onkreukbaar karakter en erg veel warmte uitstraalt. Hij heeft genoeg gevochten in dit vak om nu niet op zijn lauweren te rusten - want zo is hij helemaal niet - een natuurlijk overwicht te hebben en dat is zo belangrijk. Daarom vind ik dat deze beslissing goed is geweest. Het is een volwassen, voldragen en ervaren man. Ik ken Mariss persoonlijk goed. We zijn echt goede vrienden. We hebben het hier natuurlijk ook over gehad. Ik zei: "Wat je in Amsterdam zal krijgen is uniek. En het orkest en de zaal. Dat moet je goed bedenken. Als je dat niet doet, dan mis je een enorme kans in je leven".' *Peter Steinmann / Sjoerd van den Berg*

◆ **Arndt Auhagen, violist:**

'Ik vind het belangrijk dat een orkest een chef-dirigent heeft. Daardoor wordt er tussen orkest en dirigent een verbinding gelegd die gebaseerd is op onderling vertrouwen, dat noodzakelijk is om regelmatig in een vaste, gewaardeerde en daardoor effectieve

combinatie te kunnen optreden. Het publiek in binnen- en buitenland krijgt daardoor een soort "kwaliteitsgarantie". Het kent deze combinatie en vertrouwt erop. Deze verbintenis heeft voor beide partijen - orkest en chef-dirigent - voordelen. Door het werken met een chef-dirigent komt een orkest makkelijker tot hoge prestaties; want door het jaarlijks terugkeren van de eigen dirigent, ontstaat er een continuïteit in de ontwikkeling van een orkest. Het werken met een chef-dirigent is altijd een voortzetting en verbetering. Deze continuïteit versterkt tevens het succes van de chef-dirigent, want hij weet zich gesteund door 'zijn' orkest. Maar hij moet er wel voor oppassen het orkest te zien als alleen een middel voor zijn eigen succes. De goede klank komt van twee kanten.'

◆ **Raymond Munnecom, bastrombonist:**

'Ik denk dat ook in de toekomst het chef-dirigentschap in zijn huidige vorm bij het KCO zal blijven bestaan. Blijkbaar hebben de mensen in de zaal, en dat hebben ze al sinds de tijden van Mengelberg, nog altijd sterk de behoefte zich met de chef-dirigent van het orkest te identificeren. Het komt er eigenlijk op neer dat zelfs een beroemd orkest als het onze aan het begin, gedurende of na een vruchtbare samenwerking met zijn chef-dirigent qua uitstraling nog een keer extra meedeelt in de naam en faam die de chef-dirigent in binnen- en buitenland heeft opgebouwd. Ondanks dat het vaak nog altijd diezelfde "mythe van de maestro" is die heel wat beroemde dirigenten van nu, meer nog dan vroeger, bijna onbetaalbaar maakt, geloof ik dat het het KCO toch weer gelukt is een uitmuntende nieuwe chef-dirigent te contracteren.'

Cd-opnamen met Decca van de Derde Symfonie van Mahler

Nikolaus Harnoncourt, honorair gastdirigent

Muziek als klankspel speelt zich af op een hoog abstract niveau. Muziek is ongrijpbaar, maar haar structuur ontstaat desalniettemin door middel van formele logica. Muziek is dan ook vooral smaak en daarover valt bitter te twisten. Nikolaus Harnoncourt, eregastdirigent van het Koninklijk Concertgebouworkest, over het risico van perfectie en het onderscheid tussen schilderen en tekenen.

‘Zo willen wij klinken’

52

Het orkest werkt altijd graag met u samen, u werkt graag met het orkest samen. Waarom?

‘Ik verkeer in de gelukkige omstandigheid dat ik nergens chef ben, behalve bij mijn eigen ensemble Concentus Musicus Wien. Men heeft mij meermalen een chef-dirigentschap aangeboden. Ik heb dat niet geaccepteerd. Als chef-dirigent zou ik mij diepgaand met het orkest willen bezighouden. Er is geen dirigent die zoveel invloed heeft. Ik zou zeer veel belang hechten aan de kwaliteit en de fantasie van de individuele spelers, aan de instrumenten die zij bespelen, vooral de blazers - dat zou geen orkest accepteren. Ik ben tevreden zoals het nu gaat. Ik werk alleen met het Concertgebouworkest, de Wiener Philharmoniker, de Berliner Philharmoniker, het Chamber Orchestra of Europe en de Zürcher Oper.’

Orkesten met persoonlijkheid

‘Wat ik waardeer in deze orkesten, is hun persoonlijkheid: het zijn orkesten met een eigen karakter, dat ze onderscheidt van alle andere orkesten ter wereld. Zij koesteren dat karakter en dragen het uit: “Zó willen wij klinken”. Zij hebben ook een bijzonder repertoire en een bepaalde manier om met dat repertoire om te gaan. Dat hangt met elkaar samen en geldt speciaal voor deze orkesten. Nóg wel. De algemene tendens voert in de richting van een eenheidsklank. Dat heeft, denk ik, twee oorzaken. In de eerste plaats reizen dirigenten tegenwoordig de hele wereld over. Zij dirigeren Russische, Japanse, Amerikaanse, Engelse en Centraal-Europese orkesten en willen overal dezelfde klank horen. Die krijgen zij ook, als het belangrijke dirigenten zijn. De tweede oorzaak is, dat de plaatsen in een orkest internationaal bezet worden. Als een vooraanstaand orkest vacatures heeft, zijn musici uit de hele wereld welkom. Dat is natuurlijk prachtig maar ook

gevaarlijk. De eigen klankopvatting van een orkest wordt hiermee genivelleerd. Dat gevaar heeft men nog redelijk onder controle bij het Concertgebouworkest, de Wiener en de Berliner Philharmoniker, en misschien bij de Staatskapelle Dresden. De Russische orkesten ken ik niet.' Hoe zou u het karakter van het Concertgebouworkest omschrijven? 'Voor mij is het Concertgebouworkest een orkest met een warme, romantische klank. Dat heeft naar mijn mening ook met de zaal te maken. Het orkest leeft in deze zaal, het repeteert er vrijwel altijd, en de zaal is uniek in zijn soort. Het orkest, iedere orkestmusicus houdt van wat hij van die zaal terugkrijgt. Dat bij elkaar heeft een eigen klankcultuur in het leven geroepen. Ik zou zeggen: primair heeft het orkest een warme klank voor laatromantische muziek.

Voor mij zijn er in de muziek twee extreme richtingen: één die vooral schildert en een andere die tekent. Meestal is een orkest dat goed kan schilderen niet zo goed in tekenen, omdat de nodige precisie ontbreekt. En omgekeerd zijn orkesten die kunnen tekenen, niet zo goed in schilderen. Maar bij het Concertgebouworkest is dat heel goed in evenwicht. Weliswaar is het primair een schilderend orkest, maar niet zo exclusief, dat het niet ook nog goed kan tekenen.'

Wat foutloos is, heeft geen ziel

'Tenslotte is het Concertgebouworkest nog niet zo getroffen door de gevaarlijkste kwaal van de huidige toporkesten, die uitsluitend een hoge graad van technische perfectie nastreven. Dat is niet genoeg: perfectie is een middel, geen doel! In perfectie schuilt een groot risico: wat foutloos is, heeft geen ziel. Er zijn "fouten" die uitermate belangrijk zijn. Het eerste dat een orkest vraagt is, hoe gelijk moeten we zijn? Het verticale samenklinken staat altijd op een zeer hoog niveau. Dat kan een gevaar zijn, omdat dat niet altijd de bedoeling van de componist is.'

Spelen cd-opnamen daarbij een rol?

'Ja, en daar komen dan nog toonhoogte en intonatie bij. Intonatie en gelijkheid alleen vormen een primitief uitgangspunt. Dat is ook de reden, dat ik met maar heel weinig opnameleiders wil samenwerken. Zij moeten weten wat ik wil. Anders brengen zij voortdurend correcties aan en corrigeren mijn belangrijkste resultaten weg. Dat een deel van het orkest precies in de maat en in tempo speelt en het andere deel vrij en niet door de maat gebonden, beschouw ik als het wezen van het rubato. Bijvoorbeeld: wanneer herhaalde zestienden, die in de klassieke muziek veel voorkomen, volstrekt gelijkmatig worden uitgevoerd, betekent dat voor mij een catastrofe, omdat absolute gelijkmatigheid onmenselijk is. Hoe beter een orkest is, des te belangrijker worden deze dingen.'

Het leven van de muziek

'Ik zou niet kunnen werken met machinaal spelende musici, omdat ik vind dat het grondbeginsel van muziekmaken dan verloren gaat. Blazersaanzetten moeten altijd afwisselen - niet ta-ta-ta-ta, maar ta-ga-ta-ga -, evenals streken - opstreek, afstreek -, maar op een intelligente manier afwisselen. Daarin ligt voor mij het leven van de muziek en dat is heel moeilijk over te dragen. Een nog groter gevaar dan grammofoon- of cd-opnamen schuilt in de muzikale opleiding. Leraren zijn zelf vaak niet echt goede musici en hebben geen idee over de inhoud van de muziek. Aan de meeste conservatoria en hogescholen leert men alleen een instrument te bespelen, maar men moet ook op een of andere manier leren de taal van de muziek te verstaan en de inhoud over te brengen. Hier [in Amsterdam, red.] is het mate-riaal nog aanwezig, hier kunnen we dat academisme nog vermijden. Het Concertgebouworkest is nog niet zo besmet door het streven naar perfectie. Echte schoonheid behoort nog tot de mogelijkheden.'

Is een chef-dirigent belangrijk voor een orkest?

'Dat geloof ik wel. Ik geloof ook, dat het een dirigent moet zijn die het karakter van het orkest accepteert en liefheeft. Als er nu bijvoorbeeld een chef-dirigent zou komen met een uitgesproken eigen klankvoorstelling, die het orkest zou willen veranderen, zou ik dat niet goed vinden. Hij moet in de eerste plaats respect hebben voor het orkest zoals het is. Dan moet hij een optimaal compromis zien te bereiken tussen zijn eigen karakter en dat van het orkest. Ik vind het ook belangrijk dat een orkest lang met een chef-dirigent samenwerkt. Dat is hier ook het geval, er zijn maar weinig chef-dirigenten. De Weners vormen een uitzondering. Zij hebben alleen als operaorkest een chef, maar die heeft weinig macht. Eigenlijk is het orkest de chef

van de chef-dirigent. In Berlijn liggen de zaken duidelijker. Daar is altijd een chef-dirigent geweest, die van oudsher veel invloed had.'

Samenwerking met de chef-dirigent

'Als ik hier ben, is de chef er niet. Dat was al zo in Haitinks tijd. Hij is meestal in het buitenland, zodat er weinig contact is met de gastdirigenten. Ik kan mij herinneren dat ik de eerste twee jaar alleen Bach deed. Toen mij werd gevraagd om Mozart te dirigeren, heeft Haitink van begin af aan gezegd: "Die en die symfonie wil ik graag doen. Laat ons alsjeblieft niet dezelfde stukken uitvoeren". Dat was erg fair. Hij had gemerkt dat ik een bepaalde klankvoorstelling had en die had hij ook. Dat werd altijd goed geregeld. Ik denk dat die faire instelling van de chefs ook heeft bewerkstelligd, dat ik hier zo graag kom.'

Hoe wordt dat met de nieuwe chef Mariss Jansons?

'Ik waardeer hem zeer. Hij is een belangwekkend dirigent en als mens positief en aardig. Wij kennen elkaar al jaren en hebben urenlang gepraat over bepaalde werken, vooral uit de klassieke tijd. Hij heeft ook repetities van mij bijgewoond. Ik herinner me dat ik in Londen een Beethovencyclus leidde, terwijl hij er was voor een operaproductie met een ander orkest. Toen hebben we het uitgebreid over mijn opvattingen gehad. Van alle dirigenten heb ik met hem misschien wel de meeste kennis uitgewisseld. Hij zal zeker geïnteresseerd zijn in wat ik hier doe. Ook in Berlijn heb ik meermalen contact met hem gehad.'

Toekomstplannen

'Met de artistieke leiding van het orkest ben ik voortdurend in gesprek en ik denk dat de wensen van het orkest daarin ook doorklinken. Het gezelschap [het Artistiek Beraad, waarin vijf orkestleden zitting hebben, red.] is een zeer competente groep, een werkplaats vol creativiteit, die mij voorstellen doet. Die Schumann nu, bijvoorbeeld [*Ouverture, Scherzo en Finale*, uitgevoerd in november 2002, red.],

had het orkest in tijden niet gespeeld en eigenlijk kende niemand het. Ook voor mij was het nieuw. Ik ben erg blij, dat men mij daarvoor gevraagd heeft. Nu zijn we, geloof ik, allemaal blij dat we het gedaan hebben. Het is een interessant en mooi stuk. Ik was ook erg blij dat we het *Pianoconcert* van Dvořák gespeeld hebben, dat zelden wordt uitgevoerd, en zijn symfonische gedichten. Intussen heb ik er een paar ook elders gedirigeerd. De orkesten zijn verrast, dat ze die muziek niet kennen, omdat ze alleen in Tsjechoslowakije werd uitgevoerd. In dezelfde lijn worden er plannen voor de toekomst uitgewerkt. Het instuderen van nieuwe stukken valt me steeds moeilijker. Het kost me werkelijk zeer veel tijd, omdat ik precies wil weten wat er met zo'n stuk aan de hand is. Nu is er bijvoorbeeld het voornemen om de integrale *Egmont-muziek* van Beethoven op het programma te zetten. Ik heb het nooit uitgevoerd, maar had het een paar jaar geleden eens gepland. De analyse heb ik dus al gedeeltelijk klaarliggen.'
Is er nog sprake van opera?

'Opera is steeds onderwerp van gesprek. Dat is echter in de eerste plaats een zaak van de chef-dirigent. Het orkest kan maar één opera per jaar doen en als de chef die dirigeert, is er verder geen gelegenheid meer. Toen ik hier opera's dirigeerde, had de chef-dirigent daarvoor geen belangstelling [Riccardo Chailly stond toen onder contract bij het Teatro comunale in Bologna, red.]. Nu heb ik niet zoveel tijd meer, dus ik weet niet of het er nog van komt. Ik vond het altijd erg boeiend, omdat opera voor een symfonieorkest interessanter is dan voor een operaorkest. Symfonieorkesten willen graag opera spelen en operaorkesten graag symfonische muziek. Een symfonieorkest heeft een heel andere invalshoek en een dirigent kan er veel mee bereiken, dat normaliter buiten de mogelijkheden ligt. De Berliner voeren opera's uit in Salzburg en concertant in Berlijn, de Wiener spelen sowieso veel opera. Ik vind dat goed voor een orkest, en interessant.'

Tenslotte

Het interview loopt helaas ten einde. Op mijn laatste vraag of er nog belangrijke dingen ongezegd zijn gebleven, zinspeelt Harnoncourt nogmaals op het feit dat hij niet meer piepjong is - even oud als Haitink, zegt hij - en, op zijn Buster Keaton-achtige manier van grappenmaken: "Ich bin 1 Meter 86 gross gewesen, jetzt vielleicht nicht mehr, da bin ich schon ein Bisschen kleiner geworden".' *Truus de Leur*

◆ **Geert van Keulen, componist/basklarinettist:**

'Het is, naar mijn mening in deze tijd nog meer dan voorheen, noodzakelijk dat een nationaal, maar vooral internationaal zich manifesterend orkest als het KCO, een duidelijk en herkenbaar gezicht heeft, uiteraard gebaseerd op muzikale en technische topprestaties. Een aansprekende chef-dirigent kan er in deze context in sterke mate toe bijdragen het profiel en daarmee de positie van het KCO in binnen-, maar vooral in het buitenland te behouden, maar liever nog te versterken. Daarbij speelt zeker ook het feit een rol, dat de chef-dirigent door zijn regelmatige aanwezigheid, een muzikaal en technisch aanscherpende en preciserende rol kan en moet spelen.'

◆ **Petra van de Vlasakker, violiste:**

'Waarom een chef-dirigent mijns inziens noodzakelijk is? Het biedt de mogelijkheid tot een consequent werken aan repertoire. Je kan dan ook een werkelijk goede dirigent voor langere perioden en tournees aan het orkest binden. Een vaste verbintenis is aantrekkelijk voor ons publiek, hier en elders. Veel elkaar afwisselende dirigenten maken je, om met Wim van Keulen - voormalig violist en gewezen lid van de Artistieke Commissie van ons orkest - te spreken, een soort verhuurbedrijf. Er is meer, maar dit vind ik belangrijke punten.'

*Een feestelijke avond in een feestelijk jaar
vraagt om een feestelijke afsluiting!*

Puur genieten

**De energie van een
meesterwerk.**

Niets geeft zoveel energie als die bijzondere compositie, dat volmaakte akkoord, die ongeëvenaarde uitvoering. Bij het Koninklijk Concertgebouworkest komt het allemaal samen. En om welk meesterwerk het ook gaat, een mooie symfonie, een gepassioneerd vioolconcert, sfeervolle liederen of intieme kamermuziek, het Koninklijk Concertgebouworkest zorgt niet zelden voor een meesterlijke uitvoering. Nuon is trots sponsor te zijn van dit wereldberoemde orkest en wenst alle leden ervan veel succes. En energie natuurlijk.

Altijd **NUON**

Van sommige dingen krijg je nooit genoeg.

www.philips.nl

PHILIPS

Let's make things better.

De mensen,
de zalen, de cijfers,
de namen,
de titels, de steden,
de leden,
de landen,

bijlagen

de platen, de reizen,
de aantallen...

kortom,
seizoen 2002/2003
van a tot z
gerangschikt.

bijlage 1 stichtingsbestuur en orkest- en stafleden

Stichtingsbestuur

Mr. Ir. M.C. van Veen,
voorzitter
Mr. G.J.A. van der Lugt
Mr. W. Etty
Mevr. Drs H. d'Ancona
Mr. Mr J.M. Boll
Mevr. K. Goedhart
Mr. T. Hartsuiker
Mevr. Drs A.C. van Hoytema-van
der Beugel
Mr. J.A. Kouwenhoven
Mr. R.F. Krämer
Mr. P.J.H.M. Luijten

Directieleden

Mr. Jan Willem Loot,
algemeen directeur
Sjoerd G.A.M. van den Berg,
adjunct-directeur public relations
Dr. Joel Ethan Fried,
adjunct-directeur artistieke zaken
Gerard Jongerius,
adjunct-directeur fondsenwerving

Dirigenten en orkestleden

Riccardo Chailly, *chef-dirigent*
Bernard Haitink, *eredirigent*
Nikolaus Harnoncourt,
honorair gastdirigent

Eerste viool

[Vesko Eschkenazy, *concertmeester*
Alexander Kerr, *concertmeester*
Johan Kracht
Marijn Mijnders
Ursula Schoch
Marleen Asberg
Keiko Iwata-Takahashi
Robert Waterman
Janke Tamminga
Tomoko Kurita
Antoine van Dongen
Henriëtte Luytjes
Borika van den Booren

András Lehota

Tony Rous
Michel François
Peter Hoekstra
Nienke van Rijn
Reiko Sijpkens-Shioyama
Junko Naito +

Tweede viool

Henk Rubingh
Caroline Strumphler
Susanne Jaspers
Josef Malkin
Angela Davis
Anna de Vey Mestdagh

Paul Peter Spiering
Arndt Auhagen
Kirsti Goedhart
Annebeth Webb
Christian van Eggelen
Petra van de Vlasakker
Herre Halbertsma
Marc de Groot
Frans Hengeveld
Cleora Waterman-Keeler
Monica Grosman +

Altviool

Ken Hakii
Michael Gieler
Gert Jan Leuwerink
Peter Sokole
Roland Krämer
Guus Jeukendrup
Jeroen Quint
Pieter Roosenschoon
Jeroen Woudstra
Eva Smit
Eric van der Wel
Ferdinand Hügel
Edith van Moergastel

Cello

[Godfried Hoogeveen
Gregor Horsch

Johan van Iersel
Wim Straesser
Fred Pot
Chris van Balen
Hans Vader
Edith Neuman
Yke Viersen
Saskia van Bergen-Boon
Arthur Oomens
Daniël Esser
Contrabas
Niek de Groot
Thomas Braendstrup
Jan Wolfs
Mariëtta Feltkamp
Ruud Bastiaanse
Folkert Rosing
Guibert Vrijens
Rob Dirksen
Carol Harte
Frits Schutter
Fluit
[Emily Beynon
Paul Verhey
Cecilia Oomes
Rien de Reede -
Herman van Kogelenberg +

Piccolo

Vincent Cortvrint

Hobo

Werner Herbers

Jan Spronk

Nicoline Alt

Jan Kouwenhoven

Althobo

Ruth Visser

Klarinet

Jacques Meertens

George Pieteron

Hein Wiedijk

Esklarinet

Willem van der Vuurst

Basklarinet

Geert van Keulen

Fagot

Ronald Karten

Gustavo Núñez

Jos de Lange

Kees Olthuis

Contrafagot

Guus Dral

Hoorn

Jacob Slagter

Julia Studebaker

Jaap Prinsen

Jaap van der Vliet

Peter Steinmann

Sharon St. Onge

Paulien Weierink-Goossen

Trompet

Frits Damrow

Peter Masseurs

Hans Alting

Bert Langenkamp

Theo Wolters

Trombone

Ivan Meylemans

Jörgen van Rijen

Hans van Balen

Bart Claessens

Bastrombone

Raymond Munnecom

Tuba

Donald Blakeslee

Pauken

Marinus Komst

Gerard Schoonenberg -

Nick Woud +

Slagwerk

Jan Pustjens

Gustavo Gimeno

Herman Rieken

Harp

Gerda Ockers

[= *beiden zijn aanvoerder*
 + = *in dienst* / - = *uit dienst*

Stafleden**Algemene Zaken**

Mr. Jan Willem Loot,

algemeen directeur

Jacques van der Hulst

Anne-Marie Hospes

Artistieke Zaken

Dr. Joel Ethan Fried,

adjunct-directeur

Drs. Hans Ferwerda

Aafke Johannesse-van Maar

Planning / productie

Wouter Hoekstra

Judith de Boer

Orkestinspectie

Theo Berkhout

Harriët van Uden

Muziekbibliotheek

Douwe Zuidema

Podiumstaf

Frans van der Starre

Jan Ummels

Johan van Maaren

Public Relations

Sjoerd G.A.M. van den Berg,

adjunct-directeur

Marian van den Beuken

Hélène Blokker

Saskia Roos - / Charat Graafland +

*(receptie/telefoon)***Marketing-/sales-/
sponsorcoördinatie**

Drs. David Bazen

Drs. Marieke Mulder

Sander Plas

Donateurs/Fondsenwerving

Gerard Jongerius,

adjunct-directeur

Tanneke Alpherts

Hanna Philips-de Man

Vriendensecretariaat

Trix Endhoven-Brouwer

Anneke Traudes-Dijkman

Personeel en organisatie

Mirjam Coronel-Timmermans

Ir. Cleo Smits

Financiële administratie

Hans Ekker

Carolina Eschweiler-Kreeft

Mieke van der Genugten

Jacques Koekoek

*(automatisering)***Tourneezaken**

Else Broekman

Marieke Dennissen

Redactiesecretariaat Prelodium

Janneke Boeser +

Tessel Boogaard -

Drs. Karin van Ingen Schenau

bijlage 2 internationale activiteiten

Het Koninklijk Concertgebouworkest gaf in november tien concerten in Japan onder leiding van Riccardo Chailly. Met het orkest reisde een delegatie van de gemeente Amsterdam (met onder anderen loco-burgemeester Geert Dales) en het bedrijfsleven mee.

De tournee, de elfde in successie, was wederom zeer succesvol. Vrijwel alle zalen waren uitverkocht - en dat tegen prijzen van € 80,- tot € 160,-! Weer eens bleek dat veel Japanse steden beschikken over architectonisch en akoestisch mooie zalen. Het orkest speelde onder meer de *Derde symfonie* van Mahler en werken van Beethoven en Stravinsky. Het slotconcert in Tokio vond plaats in het kader van een Pollini Festival. Mauricio Pollini vertolkte het *Vijfde pianoconcert* van Beethoven. Ook de werken van Takemitsu, Berio en Ligeti werden zeer goed ontvangen. In Tokio bleek inmiddels een restaurant naar Riccardo Chailly te zijn vernoemd. 1

Van 26 januari tot en met 5 februari was het KCO voor de derde keer te gast bij het negentiende Festival de Musica de Canarias. Een complete Brahms-cyclus werd ten gehore gebracht. Vier concerten werden gegeven in het Auditorio Alfredo Kraus in Las Palmas de Gran Canaria en vier concerten vonden plaats in het Teatro Guimerá in Santa Cruz de Tenerife. Alle concerten stonden onder leiding van chef-dirigent Riccardo Chailly. Solistische medewerking werd verleend door Yefim Bronfman en Nelson Freire, piano; en Frank Peter Zimmermann, viool. Naast het KCO waren onder meer de Staatskapelle Berlin met Daniel Barenboim en het Orchestra Filarmonica della Scale met Riccardo Muti te gast.

Het Koninklijk Concertgebouworkest verzorgde in 2002/2003 de volgende concerten in het buitenland

datum	land	plaats	zaal	dirigent
25 augustus	Oostenrijk	Salzburg	Grosses Festspielhaus	Inbal
27 augustus	Verenigd Koninkrijk	Londen	Royal Albert Hall	Sinaisky
28 augustus	Verenigd Koninkrijk	Londen	Royal Albert Hall	Inbal
3 - 4 september	Zwitserland	Luzern	Kultur- und Kongresszentrum	Sinaisky
5 september	Zwitserland	Luzern	Kultur- und Kongresszentrum	Inbal
6 september	Duitsland	Freiburg	Konzerthaus	Sinaisky
26 - 27 oktober	Oostenrijk	Wenen	Musikverein	Chailly
2 november	Duitsland	Keulen	Philharmonie	Chailly
7 november	Japan	Tokio	Suntory Hall	Chailly
8 november	Japan	Osaka	Symphony Hall	Chailly
9 november	Japan	Miyazaki	Prefectural Arts Center	Chailly
10 november	Japan	Fukuoka	Symphony Hall	Chailly
12 november	Japan	Kanazawa	Ishikawa Ongakudo	Chailly
13 november	Japan	Nagoya	Aichi Prefectural Art Theater	Chailly
15 november	Japan	Sapporo	Concert Hall Kitara	Chailly
16 november	Japan	Tokio	City Opera Hall	Chailly
17 november	Japan	Yokohama	Minato Mirai Hall	Chailly
18 november	Japan	Tokio	Suntory Hall	Chailly
2 december	België	Brussel	Paleis voor Schone Kunsten	Harnoncourt
6 december	Spanje	Zaragossa	Palacio de Congressos	Harnoncourt
7 december	Spanje	Madrid	Auditorio Nacional	Harnoncourt
27 januari	Spanje	Las Palmas	Auditorium Alfredo Kraus	Chailly
28 - 29 januari	Spanje	Las Palmas	Auditorium Alfredo Kraus	Chailly
30 januari	Spanje	Las Palmas	Auditorium Alfredo Kraus	Chailly
1 - 4 februari	Spanje	Santa Cruz	Auditorio Tenerife	Chailly
27 april	Verenigd Koninkrijk	Londen	Royal Festival Hall	Rostropovich
28 april	België	Brussel	Paleis voor Schone Kunsten	Rostropovich
7 juni	Duitsland	Keulen	Philharmonie	Jansons
12 juni	Oostenrijk	Wenen	Konzerthaus	Hager

bijlage 3 financiële ondersteuning

De realisatie van de plannen in het seizoen 2002/2003 werd mede mogelijk gemaakt dankzij:

de subsidiënten: Gemeente Amsterdam/ Ministerie van OCW;
de sponsors: ING / Sara Lee/DE / Philips / Nuon;
de leden van het Gouden Gilde;
de leden van de Vereniging Vrienden van het Concertgebouw
en het Koninklijk Concertgebouworkest.
Het Koninklijk Concertgebouworkest betuigt hiervoor zijn grote dank.

Ook in het seizoen 2002/03
werkte het KCO exclusief samen met de

bijlage 4 concerten en cd's

In het seizoen 2002/03 werden 135 concerten/voorstellingen gegeven.
Het merendeel van deze activiteiten vond plaats in Amsterdam:

- 60 abonnementsconcerten;
- 14 concerten buiten abonnement,
inclusief 2 uitkoopconcerten voor Het Concertgebouw NV;
- 8 operavoorstellingen;
- 4 besloten concerten,
3 sponsorconcerten, 1 concert voor Koningin Beatrix;
- 1 Entréeconcert;
- 8 openbare repetities;
- 1 openluchtconcert.

Daarnaast werden 34 concerten in het buitenland gegeven en
3 in Nederland buiten Amsterdam.

Er werden geen cd-opnamen gemaakt. Wel verscheen op initiatief
van Radio Nederland Wereldomroep (RNW), in samenwerking met het
Koninklijk Concertgebouworkest, de AVRO en uitgever Cultuur
en Media Hilversum, het album: Anthology of the Royal Concert-
gebouw Orchestra, Volume I, 1935-1950, bestaande uit 13 cd's met
live radio-registraties uit de periode 1935-1950.

De *Achtste symfonie* van Bruckner verscheen op cd (Decca 466 653-2).
Een vervolg van de langjarige Bruckner-cyclus van het KCO met
chef-dirigent Riccardo Chailly. De opnamen hiervan werden drie jaar
geleden (mei 1999) gemaakt in de Grote Zaal.

Van één opdrachtwerk werd de wereldpremière gebracht:

Willem Jeths	<i>Flügelhornconcerto</i>	2 uitvoeringen
--------------	---------------------------	----------------

Daarnaast klonken er 4 Nederlandse premières:

Manoury	<i>Prelude and wait</i>	2 uitvoeringen
---------	-------------------------	----------------

Boulez	<i>Notations VII</i>	2 uitvoeringen
--------	----------------------	----------------

Eötvös	<i>zeroPoints</i>	2 uitvoeringen
--------	-------------------	----------------

Ruzicka	<i>Nachtstück (aufgegebenes Werk)</i>	2 uitvoeringen
---------	---------------------------------------	----------------

De samenwerking tussen het Koninklijk Concertgebouworkest en de AVRO heeft tot de volgende uitzendingen geleid:

- 24 concerten werden via de AVRO-radio al dan niet rechtstreeks uitgezonden;
- 2 concerten werden door de AVRO-televisie uitgezonden *de Kerstmatinee en het Openluchtconcert op het Museumplein*;
- 1 concert werd door de NOS-televisie uitgezonden (*het concert ter gelegenheid van de 65ste verjaardag van Koningin Beatrix*).

Voorts werd het programma op 28 augustus in Londen en dat op 3 september in Luzern door de radio uitgezonden. Het programma op 18 november in Japan werd door de televisie uitgezonden.

In 2002 werden door Radio Nederland Wereldroep, in samenwerking met de AVRO, opnamen gemaakt van 15 KCO-concerten. Via de NOS-afdeling Internationale Betrekkingen heeft Radio Nederland Wereldroep deze concerten aangeboden voor uitzending door de EBU partners, merendeels nationale, radio stations in Europa.

In 2002 werd in de Verenigde Staten een serie van 13 programma's van anderhalf uur met opnamen van het Koninklijk Concertgebouworkest door 261 stations uitgezonden waarmee een totaal van ongeveer 415.000 luisteraars per week (weekly cume audience) werd bereikt. In Zuid-Amerika werden in 2002 vierentwintig door RNW geproduceerde Spaans- en Portugeestalige programma's met opnamen van het Koninklijk Concertgebouworkest uitgezonden door ruim 500 radiostations.

bijlage 5 bezoekersaantallen

	2000 / 2001	2001 / 2002	2002 / 2003
totaal aantal concerten	141	135	138
waarvan gratis concerten	11	10	10
totaal aantal bezoekers betaalde concerten	241.843	232.059	245.618
gemiddeld per concert	1.860	1.856	1.919
totaal aantal bezoekers gratis concerten	55.000	21.500	30.000

aantal verkochte kaarten en zaalbezetting in procenten

abonnementsconcerten	concerten	2000 / 2001	2001 / 2002	2002 / 2003
Serie A*	8	16.192 88%	13.385 82%	13.522 83%
Serie Ado	6	9.684 79%	7.179 59%	7.840 64%
Series A + Ado	14	25.876 84%	20.564 72%	21.362 75%
Series Bwo + Bdo	24	48.572 99%	48.669 99%	48.433 99%
Serie D	7	12.411 87%	12.991 91%	13.834 97%
Serie E	7	14.134 99%	14.248 100%	14.268 100%
Serie Z	8	16.315 100%	16.304 100%	16.404 100%
Totaal abonnementsconcerten	60**	117.308 94%	112.776 92%	114.301 93%
gemiddeld per concert		1.923	1.880	1.905
bezettingspercentage		94%	92%	93%

* in 2000/2001 had serie A 9 concerten ** in 2000/2001 61 abonnementsconcerten

overige concerten Amsterdam	2000 / 2001	2001 / 2002	2002 / 2003
aantal extra concerten Amsterdam	20	17	17
bezoekers extra concerten Amsterdam	36.030	31.377	31.966
gemiddeld per concert	1.802	1.846	1.880
bezettingspercentage	88%	90%	92%
<i>(in 2000/2001 zijn 4 concerten SLAVA! in Kleine Zaal geteld als 2 concerten Grote Zaal)</i>			
operavoorstellingen Amsterdam	8	10	8
bezoekers operavoorstellingen Amsterdam	12.000	15.000	12.800
aantal besloten concerten Amsterdam	2	2	3
bezoekers besloten concerten	4.103	2.906	6.101
concerten buiten Amsterdam	2000-2001	2001-2002	2002/2003
aantal concerten elders Nederland	5	2	3
bezoekers concerten elders Nederland	7.500	3.500	5.150
aantal concerten buitenland	33	34	37
bezoekers concerten buitenland	64.900	66.500	75.300

69

bijlage 6 leden van het Gouden Gilde (per juni 2003)

Nathalie en Edwin van de Beek-Aalbers
Accenture Foundation
Koninklijke Ahold N.V.
Koninklijke Ahrend N.V.
De heer en mevrouw Albada Jelgersma-Duyndam
De heer en mevrouw Alderse Baes-Terbrack
De heer P.G. Alferink en de heer J.P.F. Sjoukes
Mr C.B. Baard
I.m. mevrouw dra Anny van Ballegooijen
De heer en mevrouw J.M. Balm
Mevrouw M.G.W. Balster
Koninklijke BAM Groep NV
De heer mr F.A.W. Bannier
Mevrouw J.B.L. Bannier en de heer mr A.A. Meurer
De heer en mevrouw Barth-van Putten
De heer en mevrouw van de Beek-Borngaars
De heer H.F. Op de Beek
Jonkheer en mevrouw Beelaerts van Biokland-Kraijenhoff
De heer en mevrouw Van Beest-Blaauw
De heer en mevrouw Bekouw-Ellis
Mevrouw E.M.M. Bekouw-Jager
Belport Familienstiftung
De heer J.H. Bennebroek Evertsz
Baron en barones Bentinck van Schoonheten-Elink
Schuurman
Treeske Blase
Stichting Boerboom den Daas
Mevrouw M.A.M. Boer-Ten Hagen
Pieter J. Bogaers
De heer en mevrouw Bol-Castendijk
De heer en mevrouw Boll-Kruseman
De heer en mevrouw Booster-Brinkhorst
Mevrouw H.N.L. Boreel-Van Riemsdijk
Mevrouw J.K. Ter Borg
De heer drs F. Bos
De heer en mevrouw Ten Bosch-Blase
De heer en mevrouw Brentjens-BerkeImans

De heer en mevrouw Van den Broecke-Roos
De heer en mevrouw Broekers-Knol
De heer en mevrouw J.J.Th. Brugman
De heer en mevrouw De Bruin-Heijn
De heer en mevrouw Burgers-Kroon
De heer en mevrouw Buschman-Brouwers
De heer en mevrouw Buurke-Kruseman
De heer en mevrouw Buwalda
M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
De heer drs A.J.M.M. van Cleef
Barones Collet d'Escury-Ledeboer
De heer en mevrouw J.H. Coops
Mevrouw R. Coronel-Reiss
Corus Nederland B.V.
Drs Maria Couperus
Jos en Dolf van Dantzig
De heer en mevrouw Delprat-Tromp
Mevrouw G.J.M. Derksen
De heer en mevrouw Van Deth-Ruys
Mr C.J.E. Dijk
Mevrouw J. Dijkgraaf
Mevrouw E.C.H.M. ten Doesschate-Wertwijn
De heer en mevrouw Doets-Kluit
Loes en Egbert Dommering-Van Rongen
De heer en mevrouw Doedeheever-Phillips
Mevrouw M.G.J. Douqué-Hooghlemstra
Mevrouw Heidi A. Droog
De heer en mevrouw Van Duinen-Noordenbos
De heer en mevrouw Den Dulk-Klijstra
De heer en mevrouw P.J. van Dun
Sonja Dwinger-Van der Sluis
Ir Hans van Egmond
Mevrouw M. Esser-Bigot
Mevrouw J.V. Esser-Zaman
Mevrouw mr D.C.C. van Everdingen en
de heer A.E.D.M. van Thiel
Mevrouw M.F. Fentener van Vlissingen
De heer en mevrouw Franssen-Van den Berg

De heer en mevrouw Frese-Schreinemacher
Mevrouw H.T.G. von der Gabientz-Blanche
Koelensmid
Mr M.B. Geeris-Vehmeyer
Mr P. van de Geijn
Mevrouw P.M. Gerritsma-Hogeweg
De heer mr A.A. Gielen
De heer mr M.J.E.G. de Gier
Theodoor, Gilissen Bankiers N.V.
Prof. Jaap en Marjet Glasz
Pauline Glazener
De heer en mevrouw De Goederen-Van Litsenburg
Mevrouw A.M. Goosen-Dopheide
De heer A.S.M. Groen
De heer en mevrouw Groenteman-Biederman
Annelies en Klaus Groot
Mr Paul de Gruyter Stichting
De heer en mevrouw Guépin-Cath
Mevrouw M. ten Haaf-Wetzlar
Hans van Haaps
De heer B. Haitink
De heer en mevrouw Han-Crebolder
De heer en mevrouw Hardenberg-s'Jacob
De heer A.Ph.J. de Haseth Möller
De heer mr R.R. Hazewinkel
De heer en mevrouw De Heer-Van Walen
Rob en Frances Hendriks-Van der Weijden
Drs W.C. Hermans
Mevrouw E. Hertzdahl
Mevrouw drs C.M.L. Hijmans van den Bergh
Amsterdam Hilton
Stichting Hilwis
De heer mr P.A.E.M. Hoctin Boes
De heer en mevrouw Hoeffelman-Van der Linde
Mevrouw K. Hoff
De heer en mevrouw Hofland-Bos
De heer en mevrouw d'Hollosy-Van Rappard
Mevrouw Els J.M. Horbach

Kees en Lili ter Horst
Dr S. van Houten
De heer P.J.J.G. Hueber
De heer en mevrouw Hulbregtsen-Wilton
De heer en mevrouw Huizer-Wissee
Tora en Bonno Hyikema
De heer en mevrouw Idenburg-De Savornini
Lohman
De heer en mevrouw van der Jagt-De Haan
Mevrouw J.M.H. Jamin
De heer drs J.H.C. Jansen en mevrouw J.A.S. Jansen-
Coppens
De heer en mevrouw Jensema-De Jongh
De heer M.C.C. de Jong
De heer en mevrouw De Jongh-De Bois
Menno Jonker & Frits Spangenberg
Kay en Michiel Josephus Jitta
Mevrouw I.S. Kaars Sypsteyn-Vossenaar
De heer en mevrouw Kalff-Koopmans
De heer en mevrouw Kalff-Götzen
Kamer van Koophandel en Fabriekeken voor
Amsterdam
De heer en mevrouw Kamp-Heldring
Ir H.J. van de Kamp
Mr and mrs Douglas Kane
Stichting Douglas Kane Fonds
Jhr mr J.D. en mevrouw Van Karnebeek-Van
Roijen
Kas Bank
Mevrouw mr Y.E. Kastein
KBC Securities Nederland NV
De heer en mevrouw Kels-Van Aller
Kempen & Co NV.
Kettlitz en Deenik Nieuwegein
Stichting K.F. Hein Fonds
Mevrouw C.H. Kingma-Gorter
Mr Ph.C. Kleyn van Willigen
De heer en mevrouw Knol-Ljungberg

De heer en mevrouw Koemans-Van Nieuwkerk
De heer en mevrouw J.E. Koenders
De heer en mevrouw Kohnstamm-Bodenhausen
Mr E.F.M. Kok
De heer R.G.W. Kooijman
De heer A.P.J. Koomen en mevrouw C.M.L. Koomen-De Wit
R.C. en D.R. Koomen de Groot
De heer en mevrouw J.C. Koster
De heer en mevrouw Koster-Herz
Mevrouw drs R.D. Krantz-Hintzen
Joost Ch.L. Kuiper
Thieu en Trees Lam
Jonkheer en mevrouw Laman Trip-van Asperen de Boer
Anton en Marianne van der Lande
De heer D.T. Le Fort
De heer en mevrouw van Lede-Quaries van Ufford
I.m. Oscar van Leer
De heer en mevrouw Lenterman-van Diemen
De heer en mevrouw M.A. Lewis
De heer en mevrouw Lindenbergh-Sluis
Mevrouw i.E.E. van Lippe-Biesterfeld
De heer en mevrouw Van Lith-Dumont
De heer en mevrouw Van Litsenburg-Van Royen
De heer en mevrouw Lugt-Rethans
Stichting Mahler VIII
De heer en mevrouw J. Manheim
De heer en mevrouw De Mare
De heer en mevrouw Markus-Schwarzbaum
De heer en mevrouw Van Marle-Crommelin
Stichting Elise Mathilde Fonds
De heer en mevrouw G.A. May
Mazars, Paardekooper, Hoffman
De heer en mevrouw Ter Meulen-De Ruijter
De heer en mevrouw Mispelblom Beijer-Graafland
Jonkheer en mevrouw Mock-De Bruyn
De heer en mevrouw Molenschot-Philips
Mevrouw E.R. Mosler-Reiss
De heer en mevrouw Muller-Bergsma

De heer en mevrouw Muller-Van de Leuv
De heer en mevrouw Munnig Schmidt-Neubauer
Stichting Mundo Crastino Mellori
Mevrouw L.M. Nanning
Koninklijke Nedlloyd NV.
Mevrouw J.Th. Niemeijer
Mr Th.A. van Nierop
De heer A.F. Nijkerk
Lauren en Richard Nijkerk
Eveline Nikkels
NOG Verzekeringen
De heer en mevrouw Van Oordt-Jones
De heer M.G.G. Oostvogel
De heer en mevrouw Ort-Thal Larsen
Mevrouw M.W. de Peljper-Pieksma
Babs Persoons
De heer en mevrouw Peters-Asberg
Plieger B.V.
De heer mr J.C. Posch
Mevrouw mr A.M. Prins-Jansen
De heer en mevrouw Rahusen-Ankersmit
M.L. Reesink en Q.A.M. Oisthoorn
De heer en mevrouw Reibestein-van der Brug
Mevrouw Th. Reinink-Jordaan
De heer W. Rekvelt
De heer en mevrouw Ribourdouille-Bakker
Truus und Gerrit Van Riemsdijk Stifting
Jonkheer en mevrouw van Riemsdijk-Philips
Jonkheer dr D.C. Röell
Mevrouw M.J.J. Röell-Kessler
De heer en mevrouw De Roever-Van Stalborch
De heer en mevrouw Rogaar-Burlage
De heer en mevrouw Rogaar-Schreuder
De heer en mevrouw W. de Rooij
De heer en mevrouw Roos-Bruinse
Mevrouw Dr G. Röpcke
De heer en mevrouw Rofe-De Raad
De heer ir O.H.A. van Royen
Mevrouw R. Ruding-Hekking
Mr Ch.W. le Rütte

De heer J.B. Samsom
De heer en mevrouw Samsom-Schalekamp
Mevrouw J.C. van de Sande Bakhuyzen-De Marez
Oyens
De heer en mevrouw Sanders-Ten Holte
De heer en mevrouw Sanders-Jurgens
Mr E.J. van Schaardenburg-Louwe Kooijmans
De heer en mevrouw van Schalk-Collijn
Miep Schalekamp-Kruseman
Mevrouw mr J. Schallij
Mevrouw A.C. Schendstok-Stradmeijer
De heer W.E. Scherpenhuijsen Rom
Mevrouw C.N. Schipper-Maarse
De heer en mevrouw Schipper-Hofman
De heer en mevrouw Van Schipstal-Vroom
De heer F. Schomper
Mevrouw M.E.W. Schraagen-Van der Lee
De heer en mevrouw Schretlen-Vehmeijer
De heer en mevrouw Schreuders-Bais
Dr E.J. Schreve-Brinkman
Stichting De Stichtse Werf
Mevrouw M.J.W. Schutte RA
Mr S.F. Schütz
Drs P.F. Segaar
De heer en mevrouw Van Setten-De Bruin
Mevrouw S.E. Siblinga Mulder-Veenhuizen
Mevrouw C.J. Slegmann
De heer en mevrouw Sigmond-Verhelst
De heer A.J. Simons
Baron en Barones Sirtema van Grovestins-Hasseley
Kirchner
De heer R.C. Slagboom
Mevrouw Y. Sloos-Alandt
De heer en mevrouw Snoeck-Duymaer van Twist
De heer en mevrouw Soetekouw-Koelewijn
De heer en mevrouw Somerwil-Ayrton
De heer en mevrouw Staartjes-Mosler
Victor en Oscar Staartjes
De heer en mevrouw dr P. Stevens
De heer en mevrouw Stomps-Schokking

De heer en mevrouw Storm-Boender
De heer A. Strating
Mevrouw H. Strauss-Ricardo
Struik Food Group
De heer en mevrouw Stuurman-De Groot
Mevrouw drs M. van Suchtelen-Van Hattum
Frans en Mienke Swarttouw
De heer en mevrouw Sweets-Schroeders
I.m. de heer mr B.B. Tabingh Suermond
De heer en mevrouw Terwogt-Van Asbeck
De heer en mevrouw Thate-Verloop
Stichting Thurkowfonds
De heer en mevrouw W.J.M. Thywissen
Bert en Maria Twaalfhoven
De heer J. Veltman
Mevrouw drs A.M.E. Verhaaf
De heer en mevrouw Verloop-Güicher
De heer A.H. Vermaas
Mevrouw J.M. de Vilder-Van der Lande
De heer en mevrouw Vinke-Roos
Fréan Visscher
De heer en mevrouw Vlek-Peek
De heer en mevrouw Volkers-Bonkes
De heer mr T.H. van Voorst Vader
Vereniging Vrienden van het Concertgebouw en het Koninklijk Concertgebouworkest
Prof. dr Joh. de Vries
Kees de Vries
Mevrouw T. Vrieze-De Haan
Hans en Corine Vroom
Stichting VSB Fonds
Mevrouw J.H.J. Vuursteen-Pronk
De heer en mevrouw Wajer-Koot
De heer en mevrouw Weck-Van den Assem
Maud en Willem Wiarda-Hansen
De heer en mevrouw Wijndand-De Jong
Mevrouw L.A.C.M. Witteman-Van Meerwijk
Jonkheer en mevrouw Van der Wyck-Wolf
Martine J. Zoethout en René Vetkamp
Jaap van Zweden

28 juni 2003 openluchtconcert Museumplein

